

SEPTEMBER 2005 JAARGANG 30 NUMMER 3

ARGUS

DE STEM VAN SPRAKELOZE WILDE DIEREN

INHOUD

3 *Redactie:* **Pluimveegriep** Over de ophokplicht voor pluimvee in verband met het vogelgriepvirus.

4 *Harm Niesen:* **De macht van zeurende boeren** Naar een verantwoord faunabeheer? Bewindsvoerders geven openlijk toe dat ze hun goedkeuring geven aan ongewenste maatregelen om van het gezeur van politici af te zijn.

5 *Gijs de Jong:* **Veldgids Roofvogels** Boekbespreking.

5 *Jan Bouterse:* **Dood doet leven** Boekbespreking. Uitgebreide samenvatting van het onlangs verschenen boek over 'de natuur van dode dieren'.

8 *Jan Bouterse:* **Over het doodgaan van dieren in de natuur** Verslag en kanttekeningen bij de discussie over het al dan niet ingrijpen door de mens bij ziekte of sterven van dieren in de natuur.

12 *Harm Niesen:* **Unieke Sallandse korhoenders bedreigd door de Hoge Veluwe** Waarom het niet wenselijk is om op de Veluwe 'exotische' korhoenders uit te zetten.

17 *Jan Bouterse:* **De ringslang** Tweede deel in de serie over natuur in de stad.

18 *Pauline de Jong:* **De muskusrat** Pleidooi voor het afschaffen van de jacht op muskusratten.

20 *Sjaak Kuijpers:* **Konijnenjacht: Stop ermee, nu!** Om te voorkomen dat het helemaal mis gaat met het konijn in Nederland, moet de jacht op dit dier onmiddellijk worden beëindigd.

21 **De buit van Vos(s)** Vaste rubriek over jacht en dieren in het nieuws.

22 *Marianne Thieme:* **Jachtsprokkels** Vaste rubriek over oude jachtverhalen en jachtboeken.

22 *Pauline de Jong:* **Kokkelvisserij in de Westerschelde** Nu het verbod op de kokkelvisserij in de Waddenzee eindelijk een feit is, gaan de vissers hun desastreus praktijken voortzetten in de Westerschelde.

24 *Harry Voss:* **Jachthut van het kwartaal** Vaste rubriek.

Omslag Omdat het zo slecht gaat met de korhoenders in Nederland gaan er steeds meer stemmen op om deze vogels uit te zetten. Dat dit veelal geen goed idee is, wordt duidelijk uit het artikel over de plannen voor de Hoge Veluwe. Zie pagina 12 t/m 16 (foto: Rob Cuypers).

COLOFON

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaal tijdschrift van De Faunabescherming, Amsteldijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 641 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens € 16,- per jaar betalen via Postbanknummer 116072 te Renkum. Sympathisanten betalen minstens € 5,- per jaar en ontvangen jaarlijks de Fauna-Nieuwsbrief. Indien u De Faunabescherming testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Donateursadministratie

Postbus 150, 6870 AD Renkum, Postbanknummer 116072, Bij betaling vanuit het buitenland dient men één van de genoemde codes toe te passen namelijk:
IBAN: NL36 of PSTB 0000 116072 of BIC: PSTB NL21.

Secretariaat

Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 641 07 98, Telefax (020) 647 37 00, E-mail: faunabescherming@wanadoo.nl.

Penningmeester

Mw. I. v.d. Abeele, Korenbloemstraat 30, 6871 WE Renkum, Telefoon (0317) 31 84 87.

Bestuur

I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, M.C.J. Bouterse, R. Busser, G.A. Ellenbroek, A.P. de Jong, N. Koffeman, H.H. Niesen, R. Stockmann, M. Thieme, S.H.D. Voss.

Adviseur

G. Udo.

Medewerkers

Jan Bouterse, Pauline de Jong, Niko Koffeman, Harm Niesen, Norman van Swelm, Marianne Thieme.

Redactieadres

Gerard Ellenbroek, Ratelaar 47, 7322 GM Apeldoorn, Telefoon (0575) 360 36 06, E-mail: ga.ellenbroek@chello.nl.

Fotoredactie

Rob Busser, Berkelsingel 5, 7201 BK Zutphen, Telefoon (0575) 51 54 62, Telefax (0575) 54 61 43, E-mail: studiorb@planet.nl.

Website

www.faunabescherming.nl.

Vormgeving

Rob Busser (studio RB), Zutphen.

Druk

Tesink bv, Zutphen.

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de Fauna Knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeleid. U kunt zich abonneren door overmaking van € 8,- per jaar op Postbanknummer 116072 ten name van donateursadministratie De Faunabescherming te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: Fauna-Knipselarchief, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

Doelstelling

De Faunabescherming is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeleid. De Faunabescherming tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het bekend maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Pluimveegriep

Deze zomer zijn uitbraken van het vogelgriepvirus H5N1 voor het eerst gemeld vanuit Kazachstan, Zuid Siberië en Mongolië. In de media worden deze uitbraken in relatie gebracht met migratie van trekvogels.

In de Wall Street Journal stond: *'Het worst-case scenario is dat deze vogels, die duizenden kilometers kunnen afleggen, een epidemiologisch equivalent worden van intercontinentale raketten, die in staat zijn zelfs de meest strenge quarantaine maatregelen te ontwijken'*.

Het is belangrijk dat daar eerlijke informatie over de werkelijke bron van het griepvirus, de pluimvee-industrie, tegenover wordt gezet.

Van vogelbeschermers uit de regio, Birds Korea, komen de volgende acht stellingen:

- 1 'pluimveegriep' is een betere benaming dan 'vogelgriep'. Het is een ziekte die vooral bij pluimvee voorkomt als gevolg van onhygiënische en inhumane huisvesting;
- 2 er is geen enkel bewijs dat wilde vogels de pluimveegriep verspreiden. Er is wel bewijs dat pluimveegriep over grote afstanden wordt verspreid via pluimveetransporten;
- 3 de uitbraken van pluimveegriep komen niet overeen met de trekbewegingen van vogels, zowel qua timing als qua richting;
- 4 er zijn wilde vogels die pluimveegriep kunnen krijgen en er aan kunnen doodgaan. Deze vogels zijn het slachtoffer en niet de bron;
- 5 zelfs wanneer zou blijken dat wilde vogels de pluimveegriep kunnen verspreiden is duidelijk dat het uitroeien van deze trekvogels (naast niet uitvoerbaar, illegaal en immoreel) het probleem niet zal oplossen. Het virus is al wijdverspreid onder pluimvee;
- 6 de meest efficiënte manier om de verspreiding van het virus tegen te gaan is om veel strengere regels voor huisvesting, verzorging en transport op te leggen aan de pluimvee-industrie;
- 7 er moeten maatregelen worden getroffen om ervoor te zorgen dat ziek pluimvee wilde vogels en mensen niet kan besmetten;
- 8 de pluimveegriep is een complexe kwestie en er moet meer onderzoek worden gedaan naar de manieren waarop het virus zich verspreidt en hoe verspreiding kan worden tegengegaan.

Er wordt al vijf jaar onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van het virus bij trekvogels waarvoor uitwerpselen worden verzameld. In geen van de monsters is het virus aangetroffen.

Minister Veerman heeft een ophokplicht opgelegd. De dreiging komt echter niet van trekvogels, maar van de kippen zelf. Door grote hoeveelheden pluimvee in te kleine ruimtes te plaatsen worden deze dieren vatbaar voor ziektes.

Aan de werkelijke bron van het probleem, intensieve pluimveehouderij en pluimveetransporten, wordt niets gedaan.

Het verplicht binnenhouden van het pluimvee heeft één positief gevolg. Het schieten van vossen ter bescherming van scharrelkippen is niet nodig. Wij hebben de provincies opgeroepen de ontheffingen voor het schieten van vossen met dat doel onmiddellijk in te trekken.

De redactie

De macht van de zeurende boer

Uitsluiten mag je niets en we zijn onverbetelijk optimistisch maar objectief bezien raken we steeds verder verwijderd van dat moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeleid. Zo, het staat er. Het is lang geleden dat de complete aanhef van deze column werd uitgeschreven en dat zal niet op toeval berusten. Het is in de loop der tijd steeds moeilijker geworden die titel serieus te nemen. Dag in dag uit worden we met onze neus gedrukt op feiten die dergelijke begrippen tot een aanfluiting maken, een lachertje, als het niet zo treurig en schandelijk was. Of het nu de politiek verantwoordelijke bestuurders of hun ambtenaren zijn maakt niet uit. Alle geledingen zwichten met opvallende soepelheid voor de lobby van jagers en boeren. En natuurbeschermingsorganisaties laten het allemaal gelaten over zich heen komen. De prijs voor de meest onbegrijpelijkste beleidsbeslissing van dit jaar komt zonder enige twijfel toe aan minister Veerman. Hij heeft eindelijk toch gedaan wat behalve die boeren en jagers niemand wil, waar hijzelf een verklaard tegenstander van is en waarvan de volstrekte zinloosheid al lang wetenschappelijk vast staat. Vossen moeten voortaan weer het hele jaar door in het hele land bestreden kunnen worden. Waarom? Daarvoor heeft onze minister één ijzersterk en onweerlegbaar argument: om af te zijn van het gezeur van Tweede Kamerlid Annie Schreijer-Pierik, CDA-woordvoerder en partijgenote van de minister, echtgenote van een jagende boer. U weet wel, die rentmeesters van onze aardkloot die het tot heil van ons allen op zich hebben genomen om natuurlijke processen te reguleren en te exploiteren ten eigen bate. Want wat heb je anders aan die natuur? Zo komt dus in ons land het natuurbeleid tot stand. Het gezeur van een niet door ook maar de geringste kennis over het onderwerp gehinderde boerin weegt vele malen zwaarder dan een stapel door zorgvuldig wetenschappelijk onderzoek tot stand gekomen rapporten. We zullen onze tactiek moeten aanpassen, want dit voorbeeld is echt geen uitzondering. Neem de problematiek van een geheel nieuwe diersoort, de zogenaamde 'zomergans'. Sinds lang zijn we vertrouwd met de

grote groepen overwinterende ganzen. Soms, maar lang niet altijd terecht, worden grote bedragen uitgekeerd als tegemoetkoming voor de schade die ze aanrichten. Op veel te kleine schaal worden gedooggebieden ingesteld waar ze rustig zouden moeten kunnen foerageren en waar de grondgebruikers een vergoeding voor krijgen. Maar waar ze desondanks veel vaker dan 'per ongeluk' uit worden verjaagd. De zomergans is een heel ander verhaal. Ondanks dat uit onderzoek blijkt dat ze, zowel absoluut als relatief gezien, veel minder schadelijk zijn dan de overwinteraars, moeten ze bestreden worden. Die bestrijding moet niet alleen door schieten, maar ook door ervoor te zorgen dat niet alle eieren uitkomen. Het laatste lijkt misschien tamelijk onschuldig, maar dat is het niet. Die zogenaamde zomerganzen houden zich voor een veel groter deel dan de winterganzen op in natuurgebieden en doen daar al helemaal geen schade. Integendeel. Een gebied als de Oostvaardersplassen dankt zijn enorme natuurwaarde juist voor een aanzienlijk deel aan deze vogels. Het zoeken en 'behandelen' van nesten en eieren van ganzen in een natuurgebied is een tijdrovende en zeer verstorende bezigheid. Geen enkele natuurbeheerder zou zoiets moeten willen toestaan. Temeer omdat ook nu weer uit onderzoek blijkt dat er geen enkel resultaat van verwacht mag worden. De aantallen niet gevonden nesten en de eieren die men toch uit laat komen om de ganzen bezig te houden, zijn meer dan voldoende om de populatie op peil te houden. Sommige provincies, zoals Noord- en Zuid-Holland, maken het nog veel bonter. Daar laat men toe dat de Faunabeheerders, met steun van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Landschappen, vaststellen hoeveel ganzen er in de provincie 's zomers aanwezig mogen zijn. Weinig dus. De rest schieten we gewoon dood. Zo'n tienduizend per jaar moet haalbaar zijn. Sommige soorten dienen in deze provincies zelfs totaal te worden uitgeroeid. De faunabeheerders hebben namelijk, daarin voor honderd procent gesteund door het provinciebestuur, in hun almachtige wijsheid besloten dat deze soorten daar 's zomers niet thuishoren. Van 1 april tot

1 oktober dienen zij het land te verlaten, anders zijn ze de klos. Brandgans, Canadese gans en hier en daar ook kolgans vertonen al decennia lang de neiging hun broedgebieden naar het zuiden toe uit te breiden. Natuur is nu eenmaal niet iets statisch en dieren proberen zich aan te passen en gunstige leefgebieden te ontdekken. Dan komen ze in ons land van een koude kermis thuis. Als in het oude vogelboekje van de gedeputeerde staat dat zo'n gans niet in ons land broedt, dan zal hij er wel even voor zorgen dat dat zo blijft. Al eerder hebben we de leden van natuurbeschermingsorganisaties opgeroepen bij hun besturen aan de bel te trekken. Wat hebben zij in vredesnaam te zoeken bij de zich faunabeheerder noemende slopers van onze laatste restjes natuur? Op het laatste moment heeft Natuurmonumenten afgelopen voorjaar besloten nog niet te beginnen met de bestrijding van ganzennesten. Met voldoende druk moet het mogelijk zijn ze helemaal van dit onzalige plan te laten afzien. Ze doen het tenslotte maar om één, nauwelijks verdedigbare, reden: om goede vrienden te blijven met de omringende boeren. Écht nut heeft het niet.

Harm Niesen

Veldgids Roofvogels

Bij de KNNV Uitgeverij verscheen onlangs de *Veldgids Roofvogels*, geschreven door Benny Gensbøl en vertaald door Ger Meesters. De illustraties zijn van de hand van Bjarne Bertel. In dit vierhonderd pagina's tellende standaardwerk worden alle 49 roofvogelsoorten die voorkomen in Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten uitgebreid besproken.

Alle denkbare aspecten van de diverse soorten komen aan de orde. Het eerste deel van het boek behandelt de algemenere informatie over trek, voedsel, jachttechnieken, broedbiologie, biotoopveranderingen en populatieontwikkelingen. In het tweede deel staan uitgebreide soortbeschrijvingen en determinatiegegevens. Het boek is rijk geïllustreerd met verspreidingskaarten, foto's en vliegbeelden. Aardig detail is nog de lijst soortnamen in het Nederlands, Latijn, Duits, Engels, Frans, Spaans, Italiaans, Zweeds, Noors, Fins en Deens. Kortom een echte aanrader voor iedere vogelliefhebber.

Veldgids Roofvogels is een uitgave van KNNV Uitgeverij. 2005. Het ISBN-nummer is 90 5011 1963 en de prijs bedraagt €34,95.

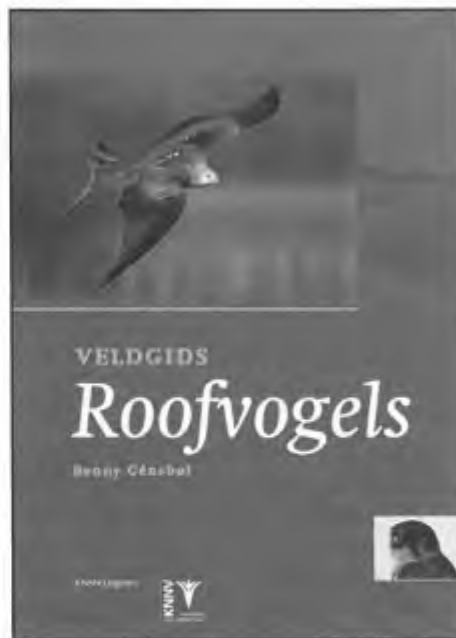
Gijs de Jong

Dood doet leven

Eveneens bij de KNNV Uitgeverij is het 96 pagina's dikke boek *'Dood doet leven'* verschenen. De ondertitel van het boek luidt *'de natuur van dode dieren'*. Het is tot stand gekomen in samenwerking met de Stichting Kritisch Bosbeheer. Ruud Lardinois en Tom Bade, beiden van Stichting Kritisch Bosbeheer, hebben een hoofdstuk voor hun rekening genomen. Verder zijn er bijdragen van onder andere Harm Piek (Natuurmonumenten), Bas Visser (jurist), Leo Linnartz (medewerker van de Stichting Ark) en Kor Goutbeek (bioloog). In *'Dood doet leven'* wordt een pleidooi gehouden voor het in natuurterreinen laten liggen van (grotere) dode dieren, omdat het afbraakproces van de kadavers leidt tot een verrijking van de natuur en complementering van de kringlopen.

Natuurlijke veerkracht

In zijn inleiding op het boek schrijft Ruud Lardinois onder de titel *'Natuurlijke veerkracht'* dat het idee om dood hout in een bos te laten staan of liggen van de Stichting Kritisch Bosbeheer afkomstig zou zijn geweest. De volgende stap is dan het laten liggen van dode dieren. Verder is de strekking van zijn verhaal dat het de nodige tijd en moeite kost om nieuwe ideeën in het natuurbeheer geïntroduceerd te krijgen. Harm Piek is de auteur van het hoofdstuk *'Dode dieren op de Veluwe nader bekeken'*. Hierin stelt hij dat Natuurmonumenten streeft naar een meer natuurlijke populatieopbouw van de grote zoogdieren. Vervolgens geeft hij een uitgebreide beschrijving van het afbraakproces en van de diersoorten (ongewervelden) die op de kadavers van dieren bij het afbraakproces zijn gevonden. Gebleken is dat daar verschillende zeldzame soorten bij zitten. Eén van de conclusies is dat de aanwezigheid van grote aaseters als wild zwijn, vos en raaf de afbraak aanzienlijk zal versnellen. Verder vindt hij dat het stimuleren van natuurlijke processen, zoals natuurlijke

Brandgans
(foto: Mike Weston).

mortaliteit en natuurlijke afbraak van kadavers, in het natuurbeleid ook meer aandacht moet krijgen. Met name het proces van de natuurlijke afbraak van organische verbindingen van grote kadavers door necrofiele levensgemeenschappen is onmisbaar bij een beheerstrategie die gericht is op nagenoeg, of begeleid- natuurlijke landschappen. Het stimuleren van deze processen zou in het natuurbeleid beter dan thans het geval is, verankerd moeten worden. Het beschrijven van een necrofiele levensgemeenschap als natuurdoeltype voor grote kadavers zou daartoe een aanzet kunnen zijn.

Na deze aanbevelingen wordt door Harm Piek ingegaan op de mogelijke verspreiding van ziektes door het laten liggen van kadavers. Zijn belangrijkste conclusie is dat de risico's omgekeerd veel groter zijn, namelijk dat een ziekte vanuit de landbouwpraktijk overslaat op dieren in de natuur. Hij gaat niet in op de maatregelen die genomen moeten worden wanneer dat laatste inderdaad gebeurt. Het blijft vreemd dat er een meldingsplicht (en opruimplicht) is voor dode uitgezette runderen, maar niet voor dode edelherten en wilde zwijnen. Overigens blijkt dat het met die opruimplicht vaak niet zo nauw wordt genomen. Als excuus daarvoor wordt aangevoerd dat wanneer een kadaver al meerdere dagen in de natuur ligt het onderzoek naar aanwezige ziektekiemen niet meer zinvol is. Ten slotte gaat hij in op de acceptatie van het publiek bij het zien (en ruiken) van dode dieren. Voorlichting helpt hier goed en het is opmerkelijk dat kinderen minder moeite blijken te hebben met de confrontatie met dode dieren dan volwassenen.

Juridische aspecten

In het hoofdstuk over de juridische aspecten van het laten sterven en achterlaten van wilde dieren in de natuur schrijft Bart Visser dat er in het verleden uitgebreide jurisprudentie is ontstaan omtrent het begrip zorgplicht met betrekking tot (laan)bomen. Aan de hand daarvan kijkt hij hoe het zit met zieke en stervende dieren. Interessant is Visser's bespreking van art. 2 lid 2 van de Flora- en faunawet (dat gaat over de uiterste gevolgen van menselijk handelen bij de zorgplicht). Bijvoeren kan leiden tot verhoogde reproductie en sterfte in het volgende jaar, wat in strijd is met de wet en dus in feite strafbaar. Visser: consequent geredeneerd is het vermijden van nadelige gevolgen een eindeloze keten van oorzaak en gevolg. Het vervelende voor juristen is dat dit in de natuur ook werkelijk aantoonbaar zo is. Maar ook micro- en afbraakmechanismen vallen onder de zorgplicht: deze soorten/ mechanismen hebben kadavers nodig om te overleven! Hoe verder je doordenkt, hoe ingewikkelder, juridisch gezien, de problemen worden. In het hoofdstuk *Tussen walging en fascinatie* schrijft psychologe Agnes van de Berg over de psychologie van het walgen, die mogelijk genetisch is ontstaan om het eten van besmet en bedorven voedsel te vermijden. Leo Linnartz van 'De Ark' behandelt het thema *'de wildernis compleet'*. Hij begint met de sterke vergelijking dat ook een klein land als Nederland, een levendige natuur kan herbergen (lees: *een natuur waarin diverse kringlopen goed functioneren*). In de Afrikaanse savanne schijnt maar tien procent van de grazende dieren door predatoren te worden opgegeten. De rest sterft van honger, door ziekte of door ongelukken. Hij gaat met name in op de grote aaseters, die in Nederland nog op veel plekken ontbreken. En beschrijft dat hier nog veel soorten ontbreken die eigenlijk nodig zijn voor een snelle afbraak van kadavers. Zo zijn soorten als de raaf niet in staat om verse kadavers open te breken. Daarvoor heb je bijvoorbeeld wolven of bepaalde soorten gieren nodig, die hier nu (nog) niet voorkomen. Verder rekent hij voor

Het proces van afbraak, afgebeeld met een selectie van betrokken soorten, zoals dat zich in Nederland zou kunnen voordoen bij het niet meer stelselmatig verwijderen van -liefst op natuurlijke wijze- gestorven dieren (tekening: Jeroen Helmer).

Rechterpagina: Kadaver in een vergevorderd stadium van afbraak. In grotere en voor het gewone publiek niet opengestelde terreinen, zoals de Oostvaardersplassen, worden dode grote hoefdieren vaak niet afgevoerd (foto: Hans Breeveld).

ons uit dat in gebieden waar de grote hoefdieren voorkomen, er in de maanden januari tot mei (wanneer de sterfte het grootst is) gemiddeld één dood dier per honderdvijftig hectare te verwachten is, op de zandgronden is die dichtheid mogelijk een factor tien lager.

Tom Bade, secretaris van Kritisch Bosbeheer, gaat in zijn hoofdstuk *'Zelfregulatie en zelfbeschikking'* stevig te keer tegen de ethische richtlijnen van Staatsbosbeheer en daarna tegen de standpunten van de Dierenbescherming. Ten aanzien van de Ethische richtlijnen van Staatsbosbeheer, stelt hij dat er 'een forse stap wordt teruggezet, een stap terug in het denken over natuurontwikkeling en een stap terug in het herstel van natuurlijke processen in onze natuurgebieden. De Ethische Richtlijnen van Staatsbosbeheer hebben betrekking op alle gewervelde dieren die zelfstandig in natuurgebieden leven. Hoewel later wordt geprobeerd om een en ander wat bij te stellen door te zeggen dat daarmee vooral wordt bedoeld op grote dieren als runderen en edelherten, is duidelijk dat Staatsbosbeheer zich hiermee de plicht op de hals haalt om alles van konijn tot Heckrund als huisdier te behandelen. De dokter wordt erbij gehaald als er problemen zijn en grijpt zonedig in. Maar hoe? Als de jagers niet 'met de ogen van de wolf kunnen kijken, kunnen dierenartsen dat dan wel? En ten aanzien van de Dierenbescherming: Als we *net zoals de Dierenbescherming de natuurlijke processen in grote natuurgebieden als secundair gaan beschouwen en ons laten leiden door hun 'ethiek', dan moeten we constateren dat we in feite alle principes van de jacht in ere herstellen, zoals het bijvoederen, het bejagen, het actief zoeken naar zieke en zwakke dieren en zelfs het preventief om het leven brengen door afschieten. Natuurbeheer op basis van natuurlijke processen verandert dan in een verpleeginrichting voor groot wild.*

Bescherming van dieren is in het streven naar herstel en uitbreiding van natuurlijke ecosystemen veelal geen partner van

natuurbescherming, zo blijkt steeds vaker. Sterker nog, dierenbescherming leidt tot inconsequent en schadelijk beheer, met vervelende bijeffecten, waarbij het lijden van dieren juist niet wordt opgelost maar doorgaans zelfs verergert. Dat is schadelijk voor de hele populatie. Het lijkt wenselijk dat een duidelijker onderscheid wordt gemaakt tussen het werkgebied van de dierenbeschermingswereld (en daarbij horen ook veel verkapte natuurbeschermingsorganisaties) en de natuurbescherming. De Dierenbescherming dient zich dan ook primair te richten op de huishoudens, boerderijen en handel in dieren. In natuurgebieden echter is ingrijpen niet gewenst; daar gelden primair de ecologische principes, waar nodig aangevuld met een praktisch gevoel voor ethiek en met mededogen voor het individuele dier.

Voorts zijn er in het boek bijdragen opgenomen van Micha Dudek over de interactie tussen de wolf en de raaf en van Kor Goutbeek over het voorkomen van een vijftal belangrijke veeziekten in Nederland.

Conclusie

Het idee van het laten liggen van grotere dode dieren als complementering en verrijking van de ecosystemen, verdient alle respect. De praktische consequenties van een dergelijk handelen komen in de hoofdstukken van *'Dood doet leven'* echter te weinig aan de orde. Wanneer een terreinbeherende instantie als Staatsbosbeheer met haar Ethische richtlijnen probeert praktisch te zijn, worden deze in hoofdstukken als die van Tom Bade frontaal aangevallen. De vraag is: in hoeverre hier enig oud zeer meespeelt: Staatsbosbeheer als de historische tegenstander van Kritisch Bosbeheer?

In feite gebeurt het al dat in grotere en voor het gewone publiek niet opengestelde terreinen dode grote hoefdieren niet worden afgevoerd. De Oostvaardersplassen zijn het bekendste voorbeeld,

maar ik denk ook aan Tiengemeten, welk eiland in de komende jaren als natuurgebied wordt ingericht. Bij terreinen als de Veluwezoom, die wel grotendeels open zijn voor publiek ligt de situatie ingewikkelder. Het is mij in het boek niet duidelijk geworden of stervende dieren zich daar vooral terugtrekken in de meest stille en voor het publiek afgesloten gedeeltes. In *'Dood doet leven'* wordt sterk - en op een soms wel erg enthousiaste manier - de nadruk gelegd op de positieve aspecten van het laten liggen van dode dieren, maar niet of nauwelijks op de fase ervoor, het (laten) sterven van (grotere) dieren in de Nederlandse natuur. Daar zit de eerste hindernis. Zoals ook in het boek wordt aangegeven, is er bij het publiek veel minder acceptatie om een dier te zien lijden dan een dood dier te zien. Ik verwacht juist daar protesten vanuit de landbouw en vanuit jagerskringen, maar ook vanuit natuurliefhebbers.

Het lezen van *'Dood doet leven'* roept een aantal vragen op, die niet zo gemakkelijk te beantwoorden zijn. Dat de afbraak van grotere dieren voor de natuur een verrijking is, daarover zullen de meeste biologen het wel eens zijn en in de praktijk zijn er verschillende gebieden in Nederland waar grote hoefdieren op natuurlijke wijze dood mogen gaan en in de kringlopen worden opgenomen. Het boek *'Dood doet leven'* is dan ook niet in de eerste plaats geschreven voor de terreinbeheerders, maar eerder om het grote publiek wat minder negatief over dood en afbraak in de natuur te laten denken. Of Kritisch Bosbeheer met dit boek de jagerswereld en ook de Nederlandse landbouwers kan overtuigen lijkt me wat teveel gevraagd.

'Dood doet leven' is een uitgave van KNNV Uitgeverij in samenwerking met Stichting Kritisch Bosbeheer. 2005. Het ISBN-nummer is 90 5011 211 0 en de prijs bedraagt €19,95.

Jan Bouterse

Over het doodgaan

Deze aantekeningen zijn gemaakt naar aanleiding van de recente discussies binnen het bestuur van de stichting De Faunabescherming over het al of niet bijvoeren van grote grazers in het natuurgebied de Oostvaardersplassen. Bij deze aantekeningen is teruggegrepen op wat daarover eerder in onze Ecovisie is beschreven *

Alle dieren gaan een keer dood, daarover hoef je niet te discussiëren. Echter over de manier waarop dieren dood moeten of mogen gaan verschillen de meningen nogal.

Eerst een paar observaties:

- 1 De meeste dieren in de natuur ('niet-gehouden dieren') gaan dood buiten het zicht van de mens en zonder dat de mens daarbij direct ingrijpt of in hoeft te grijpen. Bij deze groep van dieren gaat het niet alleen om het kleine spul (bijvoorbeeld insecten), maar ook om grotere dieren als (roof)vogels en zoogdieren zoals bunzing en das.
- 2 Het doodgaan van onder punt 1 genoemde dieren gaat in het overgrote deel van de gevallen geruisloos en geeft geen problemen van bijvoorbeeld hygiënische aard. Kennelijk functioneren ook in Nederland op heel veel plaatsen de natuurlijke kringlopen naar behoren en doen predatoren ('roofdieren') en aaseters netjes hun werk.
- 3 Soms hebben mensen wel problemen met het doodgaan en het vergaan van dieren. Daarbij kunnen we de volgende groepen van dieren onderscheiden:
 - a wanneer het gaat om bepaalde categorieën van 'gehouden dieren' (huisdieren, proefdieren);
 - b bij landbouwproductiedieren (slachtvee): strenge regels voor een zo pijnloos mogelijke dood die buiten het zicht van het publiek plaatsvindt;
 - c bij niet-gehouden dieren: wanneer het om grote dieren gaat (ree, hert) die in Nederland geen 'natuurlijke vijanden' in de vorm van predatoren hebben of waarvan de dood en het vergaan hygiënische problemen zouden kunnen opleveren;
 - d Bij 'tussen-categorieën': zoals dieren die deel uitmaken van introductieprojecten, grote grazers, 'wilde' dieren in gevangenschap.

'Echte' natuur

We mogen ons gelukkig prijzen dat de gang van zaken onder punt 1 en 2 van toepassing is op het overgrote deel van dieren in de natuur. Wij hoeven ons daar als mensen geen morele zorgen over te maken. We moeten ons alleen realiseren dat die kringlopen bestaan en oppassen dat wij niet op onverwachte momenten of plaatsen storend of ongewild sturend in die kringlopen ingrijpen. Dit 'ons gelukkig prijzen' willen wij zien als een broodnodig tegenwicht tegen de opvattingen van sommige mensen die vinden dat er in Nederland nauwelijks sprake is van echte natuur en dat de mens daarom voortdurend moet ingrijpen opdat het met de dieren in die natuur niet uit de hand loopt. Dit soort ingrijpen is in veruit de meeste gevallen echt niet nodig.

Uit deze laatste opmerkingen moet echter niet worden afgeleid dat ik vind dat er in Nederland voldoende natuur zou zijn, of dat de kwaliteit van de aanwezige natuur hoog genoeg is. Zowel aan de verbetering als aan verhoging van de kwaliteit en kwantiteit van die natuur moet nog hard worden gewerkt. Juist om ervoor te zorgen dat ook in de toekomst de natuurlijke kringlopen voldoende kans krijgen om zich te ontwikkelen en aan te passen aan de veranderende omstandigheden (zoals het warmer wordende klimaat) is het zo belangrijk natuurlijke processen meer kans te geven.

Top-predatoren.

Hoe komen dieren aan de top van de voedselketens aan hun einde? Het gaat hier dus om dieren die binnen hun leefgebied geen natuurlijke vijanden in de vorm van predatoren hebben. Voorbeelden daarvan zijn roofvogels, vossen, maar hier in Nederland ook wilde zwijnen en edelherten. Dode roofvogels zie je eigenlijk nooit en als je ze wel ziet is er iets aan de hand en blijken ze vaak vergiftigd of doodgeschoten te zijn. Deze vorm van stroperij, hoewel nog lang niet uitgeroeid, kan toch landelijk gezien niet als de belangrijkste doodsoorzaak worden beschouwd. De meeste roofvogels gaan toch op een andere manier dood, maar hoe weten we eigenlijk niet. Door ouderdom, in gevecht met soortgenoten, door ongelukken? Hetzelfde kan worden gezegd van de vos: hoewel dit dier in grote delen van het land (weer) geschoten mag worden, zijn er ook veel exemplaren die op een andere manier om het leven komen, bijvoorbeeld bij een verkeersongeluk of door verdrinking. Veel jonge vossen, vooral mannetjes, overlijden in hun eerste jaar door uitputting op zoek naar een nog leeg territorium. Toch kom je zelden een dode vos tegen. Ze sterven kennelijk op stille plekjes, wellicht in een hol of zo. Zowel bij de roofvogels als bij vossen kun je zeggen dat er in vrij hoge mate sprake is van een evenwicht: elk jaar worden nieuwe dieren geboren en sterven andere. De mens grijpt daarbij, al of niet legaal, maar voor een deel van de populatie in. Het natuurlijke sterven van de dieren blijkt voor het grootste deel buiten ons blikveld plaats te vinden en dus voor ons ook geen morele problemen te veroorzaken. Anders ligt dat bij herkauwers als edelherten, reeën en wilde zwijnen. Het overgrote deel van deze dieren wordt door jagers gedood. Dat geldt zeker voor het edelhert, dat in Nederland

van dieren in de natuur

grotendeels binnen rasters leeft. Bij reeën komen verkeersslachtoffers en verdrinking (steile kanaaloevers) ook voor. Toen jaren geleden bij Staphorst reeën door uitputting of ouderdom stierven, werd er moord en brand geschreeuwd. Het zou gaan om dieren mishandeling en de mens had ervoor te zorgen dat de dieren het hele jaar door in goede conditie verkeerden met als beloning een snelle dood door de kogel. Kennelijk is het zo dat de morele problemen bij mensen omtrent dierenleed recht-evenredig zijn met de grootte van het dier en de mate van zichtbaarheid van diens aftakeling. Maar waarom zou zichtbaar dierenleed erger zijn dan onzichtbaar leed?

Over 'niet-gehouden' en 'gehouden' dieren

De Ecovisie gaat over de omgang met dieren. In de Ecovisie is een vrij scherp onderscheid gemaakt tussen niet-gehouden ('wilde' of 'in het wild levende') en gehouden dieren. Niet-gehouden dieren zijn de dieren die in de 'vrije natuur' leven terwijl gehouden dieren in gevangenschap leven. Aan elk van deze definities kleven bezwaren: zo bestaan er gradaties van aanpassing van de dieren (schuw of minder schuw) en gradaties van natuurlijkheid van de natuur. Ondanks deze diversiteit kan een vijftal criteria van natuurlijkheid worden genoemd die op alle niet-gehouden dieren van toepassing zijn en waarvoor geldt dat de mens zo goed mogelijk moet zorgen voor de handhaving en/of realisatie ervan. De vijf criteria van natuurlijkheid zijn:

- 1 vrijheid van beweging;
- 2 vrijheid van voedselvergarig;
- 3 vrijheid van voortplanting en populatieopbouw;
- 4 de mogelijkheid dat elk dier en elke diersoort naar zijn aard kan leven en deel kan nemen aan de natuurlijke kringlopen, waarbij de mens niet ingrijpt bij (natuurlijke) ziekte en dood;
- 5 afwezigheid van benutting, bestrijding en versterking door de mens.

Wanneer aan deze criteria van natuurlijkheid wordt voldaan, is volgens ons de integriteit van de betrokken dieren het beste verzekerd. Met integriteit wordt bedoeld: de heilheid en gaafheid van het dier en het vermogen zich zelfstandig te handhaven en een zo natuurlijk mogelijk leven te leiden in een voor de soort geëigend leefmilieu. Deze opvatting van integriteit is nauw verbonden met de basisgedachte dat de integriteit van de natuur het best wordt gediend wanneer de mens zo min mogelijk sturend en beïnvloedend optreedt. Het mag echter niet zo zijn dat mens zich vanwege deze formulering aan zijn verantwoordelijkheden onttrekt. De mens moet waken over de rechten en belangen van dieren. Daarom is het nodig dat de mens zich als minimumoptie zorgvuldig houdt aan nationale en internationale wetten en afspraken inzake bescherming van dieren en hun leefmilieu. Tegelijk dient hij voortdurend te werken aan de verbetering van die wetten en regels.

Niet-gehouden dieren

Ten aanzien van niet-gehouden dieren moet de mens uiterst terughoudend zijn met ingrepen met een direct karakter.

Daaronder worden verstaan:

- het vangen, verwonden of doden of anderszins verstoren van dieren;
- het uitzetten (introductie of herintroductie) van diersoorten;
- het ingrijpen in de voortplanting, zoals vormen van geboorteregeling, genetische manipulatie, maar ook het fokken op bepaalde kenmerken;
- het beperken van dieren in hun bewegingsvrijheid (omrasteren van terreinen, het kortwieken van vogels);
- het sturend ingrijpen inzake voedsel (dat geldt zowel voor bijvoeren als voedselonttrekking);
- het ingrijpen bij ziekte of sterfte.

Wanneer er zwaarwegende redenen zijn om toch in te grijpen, gaat de voorkeur uit naar ingrepen met een meer indirect karakter, dat wil zeggen naar maatregelen waarbij de dieren in tegenstelling tot de hierboven genoemde directe ingrepen de kans en de tijd krijgen zich ieder op hun manier aan te passen aan de nieuwe, door de mens gewilde omstandigheden. Het gaat daarbij om ingrepen die niet of zo min mogelijk afbreuk doen aan de eerder genoemde vijf criteria van natuurlijkheid.

Gehouden dieren

In de Ecovisie luidt het algemene beleidsstandpunt van De Faunabescherming met betrekking tot gehouden dieren als volgt: *gehouden dieren hebben per individu recht op menselijke zorg en wel des te meer naarmate hun afhankelijkheid van de mens groter is. Verder moet deze zorg gericht zijn op het welbevinden van de dieren, waarbij allereerst rekening gehouden moet worden met 'de aard van het beestje'.*

Uitgezette dieren

Over de door de mens in natuurgebieden uitgezette dieren staat in de Ecovisie het volgende: Onder grote grazers worden hier in de eerste plaats verstaan enkele 'primitieve' (weinig gedomesticeerde) runder- of paardenrassen die gewend zijn om met minimale hulp van mensen in natuurlijke en halfnatuurlijke terreinen te kunnen overleven. Ook andere diersoorten als varkens, schapen of geiten die soms als grazers, wroeters of knabbelaars in natuurterreinen worden ingezet, vallen onder deze categorie.

De Faunabescherming stelt zich in de Ecovisie op het standpunt dat voor de 'grote grazers' in principe dezelfde criteria moeten gelden als voor de gehouden dieren, waarbij enkele accenten iets anders kunnen liggen. Dat betekent dat ook de grote grazers recht hebben op menselijke zorg en wel des te meer naarmate hun afhankelijkheid van de mens groter is. De aard en mate van de zorg hangt daarbij onder andere af van de doelstellingen van de terreinbeheerder. In kleinere terreinen hebben uitgezette grote grazers nauwelijks mogelijkheden bepaalde extreme situaties (voedselgebrek) te ontlopen en zal de beheerder voortdurend controlerend en sturend moeten optreden. Er is dan in feite weinig verschil met een veeteler die landbouwproductiedieren houdt. Aangaande de aard van de menselijke zorg gelden voor de uitgezette grote grazers echter

andere accenten: bij deze dieren staat niet de economische effectiviteit van de productie voorop, maar is het van belang dat de dieren zich zonder grote problemen kunnen handhaven in de terreinen en onder de omstandigheden die de mens voor hen heeft uitgezocht.

Zorgplicht betekent dan niet automatisch dat door de terreinbeheerder steeds zo snel mogelijk met de zogenaamde directe maatregelen (zie boven) wordt ingegrepen. De beheerder zal in de eerste plaats voor zo gunstig mogelijke omstandigheden voor de uitgezette dieren moeten zorgen, maar zal tegelijk voorzieningen moeten treffen om deze dieren te kunnen controleren en om, wanneer het werkelijk nodig is, zonder al te grote problemen in te kunnen grijpen.

In de situatie van de Oostvaardersplassen, maar ook in een gebied als de Veluwezoom, hebben we wat betreft de grote zoogdieren te maken met een combinatie van geïntroduceerde 'wilde' dieren (edelhert, in de Oostvaardersplassen recent geïntroduceerd; op de Veluwe langer geleden geïntroduceerd) en recent daar ingerasterde primitieve huisdierrassen (grote grazers als Konik-paarden en Schotse hooglanders). In de praktijk is het lastig om beide diergroepen op een verschillende wijze te beheren (bijvoorbeeld door bij de ene groep zo min mogelijk en bij de andere vaker in te grijpen). In het geval van de huisdierrassen hebben we te maken met een verwilderingsproces van een groep dieren en het lijkt mij verstandig die dieren dan ook als niet-gehouden te beschouwen en als zodanig te behandelen.

Wel of niet ingrijpen

Wanneer grijp je nu wel en wanneer niet in. Je zou het volgende standpunt kunnen innemen: we grijpen niet in (*dat wil zeggen: we zien af van alle directe ingrepen zoals genoemd in de Ecovisie*) wanneer het gebied groot genoeg is om levenskrachtige populaties van de daar aanwezige diersoorten te herbergen, terwijl ook de ecologische kringlopen zo volledig mogelijk functioneren. Dat laatste betekent dat zich in het gebied ook predatoren en (grotere) aaseters bevinden. De populaties van alle dieren zijn groot genoeg om inteelt te vermijden. Het moge echter duidelijk zijn dat in Nederland geen enkel terrestrisch natuurgebied bestaat dat aan deze voorwaarden voldoet: grote predatoren (wolf, lynx, beer) ontbreken overal. Misschien zijn de populaties van grote zoogdieren ook wel te klein om op lagere termijn inteelt te voorkomen. De vraag is dan: welke directe ingrepen zijn dan wel nodig of toelaatbaar. Voedselgebrek is op zichzelf niet het grootste probleem, omdat de populatieomvang wordt gereguleerd door het voedselaanbod. De volgende vraag is dan of wij willen dat dieren tijdelijk of gedurende een langere periode in een slechte conditie verkeren. Is dat 'onnodig lijden' of is het iets volkomen natuurlijks. Je zou kunnen stellen dat het lijden van de dieren onnodig wordt verlengd door het ontbreken van predatoren die aan dit (langdurig) lijden een einde zouden hebben gemaakt. Consequentie van deze opvatting is dat je jacht (het doden van dieren om ze uit hun lijden te verlossen) zou moeten toestaan, maar ook dat je bij het natuurbeheer zou moeten streven naar grotere natuurreservaten, waar ook de genoemde predatoren zouden moeten kunnen leven.

Verwilderen

Wat betreft de verwildering van grote grazers (als Heckrunderen, Galloways, Schotse hooglanders, enzovoorts) zit ik over de volgende formulering te denken: in een (uitgestrekt)

natuurgebied mogen de dieren als wild worden beschouwd wanneer bijvoorbeeld meer dan vijftig procent van de dieren uit die populatie in het terrein zelf is geboren, zonder tussenkomst of hulp van de mens, terwijl de populatie al meer dan vijf jaar niet is bijgevoerd noch op een andere manier is gereguleerd (anders dan het eventueel afschieten van exemplaren die ernstig en uitzichtloos lijden).

Uiteraard kan over die criteria van vijftig procent en vijf jaar worden gediscussieerd, maar het lijkt me zinvol om met deze kwantificering alvast een richtlijn te geven. Het betekent wel dat deze dieren als 'wild' worden beschouwd wanneer aan de genoemde voorwaarden wordt voldaan. Blijft de vraag of wij willen dat waar mogelijk gestreefd wordt naar verwildering van de grote grazers: Zouden we dan ook niet andere dieren zoals eland en damhert, en ook grotere predatoren moeten introduceren?

Een andere, maar wel principiële vraag is waarom de terreinbeheerders bepaalde types van grote grazers in hun gebieden willen hebben. Waarom zo vaak koeien en paarden, en niet meer wilde zwijnen, geiten of schapen? Wie controleert of de biodiversiteit met de introductie van deze of andere dieren werkelijk wordt vergroot?

Wat betreft de verwildering van grote grazers nog het volgende: het moge duidelijk zijn dat in onze visie deze dieren in kleinere terreinen moeten worden beschouwd als 'gehouden dieren', met alle plichten voor een adequate zorg. In grote terreinen (zoals de Oostvaardersplassen) zijn grote grazers wel als wilde dieren te beschouwen, maar ik vind dat deze verwildering niet zomaar mag plaatsvinden. Daarvoor zou toestemming van de overheid nodig zijn, die tevens het proces van verwildering controleert en regels opstelt voor de overgangsfase totdat het verwilderingsproces is voltooid.

Bijvoeren of niet

Tenslotte komen we bij de vraag of bij voeren van grote grazers in een terrein als de Oostvaardersplassen aanvaardbaar is of niet. Wanneer we de dieren als verwilderd beschouwen, voeren we niet bij, accepteren we een (tijdelijke) slechte conditie, maar zullen we - omdat predatoren ontbreken - in uitzichtsloze situaties waarbij voor de betreffende dieren geen herstel te verwachten is, deze dieren afschieten. De kadavers blijven daarbij zoveel mogelijk in het terrein achter. Het enige probleem is echter: wat moet je doen in de overgangsfase? Dan zou bijvoorbeeld beperkt bij gevoerd kunnen worden, op plekken of momenten waarop dat zo min mogelijk verstoring voor de populatie werkt. Maar hiermee begeven we ons wel op een uiterst hellend vlak...

Kadavers in de
Oostvaardersplassen
(foto's: Hans Breeveld)

De richtlijnen van Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer heeft enkele jaren geleden richtlijnen geformuleerd voor het beheer van fauna in grotere natuurterreinen. In het kort komen de richtlijnen op het volgende neer:

- de beheerder moet ingrijpen wanneer hij een gewond of ziek dier ziet dat ernstig en uitzichtloos lijdt, waarbij eventueel een deskundige (dierenarts, etholoog) kan worden geraadpleegd. Er wordt echter wel bij vermeld dat het niet vanzelfsprekend is dat een dier door een mensenhand sterft;
- als een beheerder wordt geconfronteerd met een gewond of ziek dier, dan grijpt hij alleen in als aangenomen mag worden dat de voordelen van ingrijpen opwegen tegen eventuele nadelige gevolgen van het ingrijpen voor het dier;
- in uitgestrekte terreinen met een (nagenoeg) natuurlijke situatie is het wenselijk dat kadavers van grotere dieren blijven liggen, voor zover daarvoor geen wettelijke belemmeringen zijn, op plekken waar ze geen risico vormen voor omliggende veehouderijbedrijven. Staatsbosbeheer stelt wel dat er geen kadavers moeten blijven liggen op plaatsen waar het publiek er onvoorbereid mee kan worden geconfronteerd.

In de Ecovisie is daaraan ons commentaar toegevoegd: de richtlijnen van Staatsbosbeheer zijn misschien meer praktisch dan ethisch en zijn tot op zekere hoogte ook een compromis tussen ecologische idealen en de publieke opinie die vaak om snel ingrijpen vraagt wanneer enig dierlijk leed wordt geconstateerd. Het praktische karakter van de Staatsbosbeheerrichtlijnen hoeft geen bezwaar te zijn wanneer de doelstellingen van het natuurbeheer maar duidelijk genoeg zijn. Vanuit De Fauna-bescherming ondersteunen wij de ook bij Staatsbosbeheer levende gedachte om bij het natuurbeheer terughoudend te zijn met ingrijpen bij ziekte en dood. In feite zou de mens alleen dan maatregelen moeten nemen wanneer ziekte en dood direct gevolg zijn van menselijk handelen. Bijvoorbeeld: als een dier is aangereden door een auto of verwond is door een jager. Maar ook in zulke situaties moet vooral gekeken worden hoe dergelijke calamiteiten in de toekomst te vermijden zijn. Preventieve maatregelen, die de integriteit van het dier zoveel mogelijk waarborgen, hebben daarbij de voorkeur.

*) Zie Argus 2000 nummer 1 en 2; Argus 2001 nummer 1 en www.faunabescherming.nl

Unieke Sallandse door de Hoge

HARM NIESEN

Het gaat slecht met de korhoenders in ons land. Circa vijfendertig jaar geleden kwamen ze eigenlijk in alle geschikte gebieden nog wel voor. Heidevelden en veengebieden hadden hun voorkeur, maar ook op akkers en grasland en zelfs tot op voetbalvelden konden ze worden waargenomen. De korhoenders stonden nog gewoon in de Jachtwet, al werd die jacht niet jaarlijks meer geopend.

Prins Claus heeft in die tijd als laatste nog een korhoen mogen schieten.

De huidige situatie

Niet alleen in ons land gaat het overigens slecht met dit dier. In heel West-Europa gaan ze hard achteruit. Alleen in Scandinavië doen ze het, ondanks de jachtdruk, redelijk goed. Al tientallen jaren breken onderzoekers zich het hoofd over de precieze oorzaken van de achteruitgang van deze soort. Natuurlijk is er nogal wat geschikt gebied verloren gegaan en is het overal veel drukker geworden, maar dat kunnen niet de belangrijkste oorzaken zijn. Ook in rustige gebieden in de Alpen en Schotland gaat het slecht met ze en echt mensenschuw waren ze in ons land niet. Zure regen met de daarbij behorende veranderingen in flora en fauna zouden een rol kunnen spelen en misschien zelfs de opwarming van de aarde, maar echt concrete aanwijzingen daarvoor zijn nog niet gevonden. In de periode na de tweede wereldoorlog, toen door het gebruik van pesticiden vele vogelsoorten op de rand van uitsterven werden gebracht, deden de korhoenders het nog goed. Nog voordat het herstel van roofvogels als havik en buizerd optrad en lang voordat de vos bijna heel het land koloniseerde, daalde het aantal korhoenders dramatisch. Jammer voor de faunabeheerders, maar de schuld kan onmogelijk in de schoenen van de predatoren worden geschoven. Duidelijk is inmiddels wel, dat het broedsucces van de vogels gering is. Of dat alleen wordt veroorzaakt doordat er voor de opgroeiende jongen te weinig of verkeerd voedsel beschikbaar is, is nog onduidelijk. Daarvoor zou veel meer en tot in de kleinste details bekend moeten zijn, waaruit dat voedsel dient te bestaan. Zolang dat niet het geval is, kunnen de beheerders in Salland, waar zich de enige overgebleven Nederlandse populatie bevindt, eigenlijk maar twee dingen doen. Zorgen voor veel variatie en kleinschaligheid in het leefgebied voor wat betreft begroeiing en structuur en voor een zo groot mogelijk en aaneengesloten reservaatgebied. In werkelijkheid gebeurt er nog meer in Salland want

De foto's van de korhoenders bij dit artikel zijn gemaakt door Rob Cuypers en Pieter Elbers.

Sallandse Heuvelrug (foto: Rob Busser).

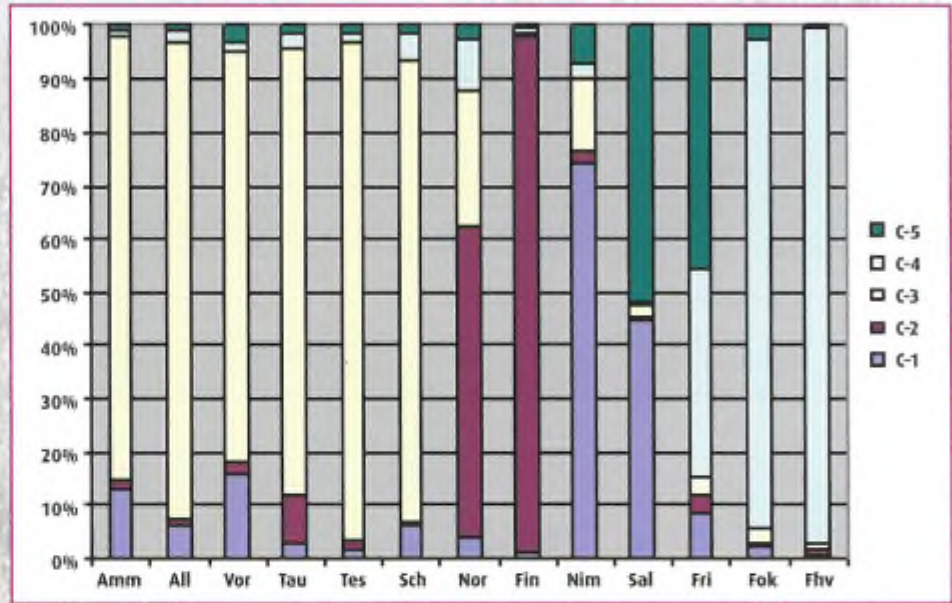
korhoenders bedreigd

Veluwe

Figuur 1: Visuele weergave van de door Prof. De Knijff uitgevoerde BCA (bayesian cluster analyse). Voor deze analyse werd met behulp van een speciaal computerprogramma eerst naar de meest optimale indeling in genetisch unieke korhoender-groepen gezocht. Het programma doet dat zonder enige voorkennis. In dit geval zijn de gegevens van 296 korhoenders, afkomstig uit de dertien verschillende groepen, vergeleken met de computerberekeningen. De vijf onderscheiden cluster-groepen zijn met verschillende kleuren aangegeven. De verschillen en de overeenkomsten tussen de dertien korhoender-groepen zijn in één oogopslag zichtbaar.

Gebruikte afkortingen voor de korhoender-groepen:

1	Amm	Ammergebirge (Duitsland)
2	AH	Allgau (Duitsland)
3	Vor	Voralberg (Oostenrijk)
4	Tau	Niedere Tauern (Oostenrijk)
5	Tes	Tessin (Zwitserland)
6	Sch	Schotland
7	Nor	Noorwegen
8	Fin	Finland
9	Nim	Museum Nederland
10	Sal	Salland
11	Fri	Fok RIN
12	Fok	Fok Hoge Veluwe
13	Fhv	Fok Hengevelde

hoewel vaststaat dat het niets met de oorzaak van de achteruitgang te maken heeft, doet men ook aan 'predatorcontrole'. In ieder geval is er voor vossen geen plaats.

Onderzoek

Begin jaren tachtig is door LNV een symposium georganiseerd om te bespreken hoe de achteruitgang tot staan zou kunnen worden gebracht. Deelnemers waren, behalve ambtenaren, ook de fazanten- en hoenderfokkers, de KNJV, ornithologen, wetenschappers van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) en zelfs wij mochten meedoen. Bij het RIN, tegenwoordig Alterra, deed men toen al enige tijd pogingen om jonge korhoenders op te kweken uit de eieren van wilde vogels. Dat ging slecht en uiteindelijk is dat project gestaakt. Tot hilariteit van de hoenderfokkers, die daar geen enkel probleem mee zeiden te hebben en die de door hun gefokte dieren maar al te graag aanboden voor onderzoek en uitzetprojecten. Voor het zeker in die tijd niet onaanzienlijke bedrag van fl. 1000,- per vogel... Van dat aanbod werd uiteraard geen gebruik gemaakt. Waarom het zo belangrijk is om géén gebruik te maken van vogels die uit gevangenschap afkomstig zijn, komt nog uitgebreid

aan de orde. In het vorig jaar verschenen Alterra-rapport 1122 'Korhoenders op de Sallandse Heuvelrug' worden de resultaten van genetisch onderzoek besproken en aanbevelingen gedaan voor een optimaal beheer van de populatie. Wat daarbij direct opvalt is, dat de Sallandse korhoenders zeer opvallend verschillen van alle andere korhoenders in Europa. Waarschijnlijk door de geografische isolatie gedurende de laatste eeuw, zijn de verschillen in die tijd zelfs toegenomen. Op ons verzoek heeft Prof. Dr. P. de Knijff van de Universiteit van Leiden de genetische gegevens nog eens nader uitgewerkt en wordt dit resultaat bevestigd. De korhoenders van Salland verschillen zo sterk van alle andere korhoenders op de wereld, dat van ieder willekeurig exemplaar uit die populatie met honderd procent zekerheid aan zowel het verenkleed als aan het genetisch materiaal kan worden vastgesteld dat hij uit Salland afkomstig is. Het beste wordt dat geïllustreerd in figuur 1. Daarin is opvallend dat de Sallandse vogels (Sal) van tegenwoordig uitsluitend lijken op de Nederlandse museumexemplaren (Nim) en op de vogels uit de fokgroep van het RIN (Fri). De vogels uit de fokgroepen van de Hoge Veluwe en van Hengevelde verschillen

hemelsbreed van onze inheemse korhoenders. De vogels uit de Alpen (Duitsland en Oostenrijk) en die in Schotland vertonen een opvallende verwantschap, net als die uit Noorwegen en Finland. De onderzoekers van Alterra komen tot de conclusie dat de genetische variatie in Salland op den duur geleidelijk zal afnemen door het geringe aantal vogels - in 2005 werden nog maar dertien hanen geteld - door de geografische isolatie. Dit kan op termijn aanleiding zijn tot verminderde fitness en aanpassingsvermogen.

Beheer

In theorie is er een aantal mogelijkheden te bedenken om de korhoenders in ons land een wat steviger basis te geven. De Alterra-onderzoekers veronderstellen dat een levensvatbare populatie uit minstens veertig tot vijftig vogels dient te bestaan en dat het leefgebied zo'n tweeduizend hectare groot moet zijn. Aan uitbreiding van het huidige gebied wordt al jaren gestaag gewerkt. Ook wordt al heel lang getracht de omstandigheden binnen het gebied zelf optimaal aan te passen aan de eisen van de korhoenders. De enige andere mogelijkheid die de onderzoekers aandragen om de situatie te verbeteren is het toevoegen van korhoenders uit andere wilde populaties. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de eisen die de IUCN (The World Conservation Union) stelt aan herintroductie: de dieren dienen genetisch van dezelfde ondersoort of ras te zijn, afkomstig uit het wild en moeten vergelijkbare ecologische kenmerken (uiterlijk, gedrag, fysiologie, enzovoorts) vertonen. Waarschijnlijk zouden daar alleen de dichtstbijzijnde populaties op de Lünenburger Heide in Duitsland en in de Hoge Venen in België voor in aanmerking kunnen

komen. Van die populaties zijn ons geen genetische gegevens bekend en bovendien zijn ze net zo kwetsbaar als de Nederlandse. Ook volgens de IUCN is het onverantwoord daarvan vogels te betrekken. In een Alterra-rapport dat ons nog voor dit jaar is beloofd, worden mogelijk nog andere mogelijkheden besproken, zoals bijvoorbeeld het in het wild laten uitbroeden van eieren van Duitse en Belgische vogels in ruil voor Nederlandse eieren. Opvallend is wel, dat de onderzoekers niets zeggen over de bestrijding van de vos op de Sallandse Heuvelrug. Dat gebeurt nu intensief. In hoeverre dat enig resultaat heeft opgeleverd, is ons volkomen onduidelijk. In ieder geval heeft het niet geleid tot een toename van de korhoenders. Zeker is wel, dat overal waar korhoenders voorkomen, vossen en andere predatoren net zo gewoon zijn en dat een levensvatbare populatie daar niet onder te lijden heeft. Het belang van het behoud van de korhoenders in Salland moet niet onderschat worden. Alle inspanningen dienen erop gericht te zijn, de vogels daar te behouden en als het enigszins mogelijk is, de populatie te laten groeien. Zelfs het ministerie van LNV zegt bij alle eventuele andere korhoenderprojecten, de belangen van de Sallandse vogels te laten prevaleren. Zolang het niet mogelijk blijkt deze optimaal aan de Nederlandse omstandigheden aangepaste vogels in aantal te laten toenemen, is zelfs het denken aan andere projecten wat ons betreft volstrekt niet aan de orde.

Korhoenders en de Hoge Veluwe

Vroeger kwamen er korhoenders voor op de Hoge Veluwe en die willen ze daar graag weer hebben. Het waren er nooit erg veel, in de dertiger jaren van de

vorige eeuw werden slechts zo'n veertien hanen geteld en ze zijn er ook al dertig jaar verdwenen. Bepaald geen optimaal biotoop dus. In Noord-Brabant en Friesland hebben veel langer veel grotere populaties stand gehouden. Toch heeft - na lang aarzelen, dat wel - het ministerie van LNV het park vergunning gegeven om maar liefst duizend korhoenders uit te zetten. Gedurende tien jaar mogen er elk jaar honderd in gevangenschap gefokte dieren van onduidelijke en in ieder geval niet-Nederlandse oorsprong (zie figuur 1) worden uitgezet. Het lijkt zo voor de hand te liggen. Het dreigt mis te gaan met de inheemse korhoenders dus richten we een aantal gebieden naar ons beste weten optimaal in en laten daar zo zorgvuldig mogelijk begeleid flink wat vogels los. Wat is daar nou op tegen? Veel, zo veel dat wij geen moment aarzelden en bezwaar hebben gemaakt tegen deze ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet. Ieder van onze argumenten zou op zichzelf al voldoende reden behoren te zijn de vergunning niet te verlenen. Dat ten koste van alles moet worden voorkomen dat de Sallandse korhoenders ooit in contact kunnen komen met korhoenders van welke andere oorsprong dan ook, zal na het bovenstaande duidelijk zijn. Niet echter voor het ministerie van LNV en ook niet voor de Hoge Veluwe, die beide onze bezwaren achteloos wegwuiven. De kans dat daar uitgezette vogels ooit de vijftig kilometer naar Salland zouden overbruggen achten zij vrijwel nihil. Maar juist soorten vogels (en zoogdieren) die in het wild nauwelijks grote afstanden plegen af te leggen, vertonen, wanneer ze worden uitgezet, vaak een opvallend zwerfgedrag dat ze ver buiten hun normale regio brengt. Voorbeelden daarvan zijn vale gieren, monniksgieren en lammergieren die de laatste jaren regelmatig in ons land worden waargenomen en afkomstig zijn van projecten in de Alpenlanden, Frankrijk of Spanje. De oehoe heeft vanuit België en Duitsland ons land opvallend snel gekoloniseerd en uitgezette otters en dassen zijn op de gekste plaatsen aangetroffen. Waarom een korhoen dan niet? Maar zelfs als het zou gebeuren, is er volgens LNV geen probleem: de projectvogels worden geringd en als er één in Salland verschijnt, zorgen we ervoor dat hij wordt weggejaagd.... Grapje? Niks daarvan, de jurist van LNV beweerde dit in augustus met droge ogen voor de

rechter. Ringen? Korhoenders zijn ruigpoothoenders, zo'n ring is in een heideveld volkomen onzichtbaar. En wat als er, zoals ons wordt voorgespiegeld, nakomelingen worden geboren op de Hoge Veluwe? Het is volstrekt irrealistisch te denken dat alle daar in het vrije veld geboren jongen geringd zouden kunnen worden. Aan dat wegjagen weiger ik een woord vuil te maken. Als LNV zich aan haar eigen regels houdt en de Sallandse korhoenders absolute prioriteit verleent, dan kan en mag de ontheffing dus nooit gegeven worden. We wachten met spanning het oordeel van de rechter af.

Predatorvrij

Maar er is meer. Natuurlijk is de eerste vraag: waarom juist op de Hoge Veluwe? Is dat wel de meeste geschikte plek? Daar is niet eens onderzoek naar gedaan. En gezien het bovenstaande kan met zekerheid worden aangenomen dat de Hoge Veluwe niet het eerst aangewezen gebied voor herintroductie zou behoren te zijn. In Brabant en Friesland hebben ze het veel langer uitgehouden. In de tweede plaats: waarom zou dit project enige kans van slagen hebben? In de afgelopen jaren zijn er in vele landen vele projecten geweest. In totaal zijn legaal minstens vijftienduizend korhoenders uitgezet, illegaal

veel meer. Niet één van deze projecten heeft na een paar jaar enig nuttig rendement opgeleverd. De Hoge Veluwe verwacht het beter te doen, maar heeft daarvoor geen valide argumenten. Eigenlijk alleen maar dat er een record-aantal vogels zal worden uitgezet en dat ze hun uiterste best hebben gedaan het gebied geschikt te maken voor korhoenders. Maar zolang niet tot in detail bekend is wat een gebied nu precies zo geschikt maakt, welke soorten insecten of andere ongewervelden zo van belang zijn voor de kuikens en in hoeverre vossen, bosbes, in Salland massaal aanwezig en vrijwel ontbrekend op de Hoge Veluwe, voor de korhoenders van belang zijn, kan niemand aangeven hoe geschikt het gebied nu precies is. Zolang er geen duidelijkheid bestaat over al deze onzekerheden is, ook volgens de IUCN regels, het uitzetten van korhoenders op de Hoge Veluwe helemaal niet aan de orde. Het laatste maar zeker niet minste argument tegen dit project handelt over de geschiktheid van de projectvogels om in de vrije natuur zelfs maar te overleven. De korhoenders die voor het fokprogramma worden gebruikt worden al generaties lang in gevangenschap gehouden. Dat betekent onherroepelijk dat er selectie is opgetreden ten

gunste van de overlevingskansen in gevangenschap. Uit onderzoek blijken bijvoorbeeld het hart en de vliegspijeren van deze vogels veel minder ontwikkeld te zijn dan van wilde vogels. En hebben zij geen enkele ervaring met het vinden van voedsel onder ongunstige winterse omstandigheden. Predatoren als havik en vos kennen ze niet. Als het aan de Hoge Veluwe ligt, zullen ze die overigens ook nooit leren kennen want die zijn natuurlijk van plan om de vossen in het uitzetgebied uit te roeien. Als dat nu al niet gebeurd is. Toch erkent men dat de vogels, willen ze enige kans op overleving hebben, anti-predatorgedrag zullen moeten ontwikkelen. Hoe ze dat in vredesnaam zouden moeten leren als die predatoren bestreden worden, blijft in het ongewisse.

Eén kans..

Vanaf 1 september van dit jaar wil de Hoge Veluwe beginnen met het in grote uitwen-kooien loslaten van de gefokte korhoenders. In mei van dit jaar hebben wij aan de Amsterdamse voorzieningen-rechter gevraagd, de ontheffing voorlopig te schorsen. Omdat de Hoge Veluwe beloofde niet vóór 1 september met het uitzetten te beginnen en het ministerie van LNV beloofde tijdig - dat wil zeggen voor eind juli - een beslissing over ons bezwaar te nemen, gebeurde er toen nog niets. LNV kwam haar belofte niet na en daarom stonden we op 19 augustus weer voor de rechter. Die belofte binnen veertien dagen uitspraak te doen. Op het moment van schrijven is die uitspraak er dus nog niet. We kunnen alleen maar hopen dat de rechter doordrongen is van de ernst van de bedreiging die er van het Hoge Veluwe project uitgaat. Een voor ons ongunstige uitspraak betekent met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid de uiteindelijke ondergang van de Nederlandse korhoenders. Door een soortgelijke desinteresse van de overheid is in het midden van de vorige eeuw de veenpatrijs uitgeroeid. Doordat het areaal aan geschikte hoogveengebieden drastisch afnam, maar ook omdat men de jacht op de patrijs zonder enige restrictie bleef toestaan. Dat wordt nog steeds door velen betreurd. We hebben maar één kans om de korhoenders dat lot te besparen. Als de rechter ons verzoek tot schorsing afwijst en de Hoge Veluwe in september de gefokte vogels loslaat, is een onomkeerbaar proces in gang gezet en komt het einde van de unieke Nederlandse korhoenderpopulatie angstig dichtbij.

De ringslang

Ik heb in de tuin als vijvertjes twee zwarte metselkuipen ingegraven waarin onder andere gele lis en dotterbloem groeit. Aan de rand staat een prachtige koningsvaren (netjes bij een tuincentrum gekocht), terwijl de tongvaren zich jaarlijks via sporen vermenigvuldigt op de lavastenen die nog afkomstig zijn van de vorige bewoner. In de vijverbakken, die ik 's zomers regelmatig bijvul met water uit onze regenton, leven kleine watersalamanders en kikkers, terwijl ik vanmiddag nog bij het verplaatsen van de vuilnisbak een dikke pad betrapte (maar er niet op trapte!). Ik vermoed dat deze dieren 'vanzelf in de vijvertjes gekomen zijn. Ze houden al jaren stand, ondanks de regelmatige aanwezigheid van verschillende katten uit de buurt die onze tuin ook als oase ervaren. Vissen zitten er niet in, en van reigers heb ik dus ook geen last. Gelukkig zijn de buren redelijk tolerant als het gaat om afvallende bladeren in de herfst of onkruid dat zich vanuit onze tuin uitzaait: de brunel handhaaft zich uitstekend tussen de straatstenen. Het enige waarvoor ik zorg, is dat ik geen rottend fruit in de composthoop dump: de buurvrouw is sterk allergisch voor wespsteken.

Rinkie

Minder geluk met de buren had zo'n honderd jaar geleden de bekende natuurvorser Eli Heimans. Hij was destijds onderwijzer op een Amsterdamse school en enkele van zijn leerlingen hadden een stel ringslangen gevangen bij de Amsterdamse Ringdijk. Het bleek dat deze dieren zich in het aquarium op school helemaal niet op hun gemak voelden. Heimans schrijft (in E. Heimans en Jac.P. Thijssen, 'Door het rietland', 1903, pagina 240) dat ringslangen toch meer dieren zijn van het droge land. De sloot is alleen een jachtveld en een tijdelijk lustoord of speel-terrein, vooral in het voorjaar. Het land is hun element. Eén van de ringslangen heeft Heimans vervolgens in zijn Amsterdamse tuin losgelaten en die heeft daar waarschijnlijk al zijn kikkers opgegeten. Van de padden bleef de ringslang af. Maar wat gebeurde er? Op een goede dag hoorde Heimans gegil bij de buren, die er pas waren komen wonen: twee oude dames en hun meid. Ze stonden gewapend met een bezem, stoffer en een tang op de veranda. Reden van de consternatie: de ringslang, die via een boompje over de schutting was gekropen. Heimans ving het dier, dat niet eens vluchtte, en legde deze

tegen zijn wang, waarop de dames nog harder gingen gillen en in huis vluchtten. De deur ging op slot. Heimans moest met slang en al over de schutting klimmen naar zijn eigen tuin. Zijn kinderen blij, want 'Rinkie' was weer terug. Maar toen kwam de huisbaas van de buren erbij en het hielp allemaal niets wat Heimans ter verdediging van het dier vertelde, dat het in sommige delen van Europa als huisdier wordt gehouden om muizen of hagedissen te vangen, dat de ringslang niet giftig is, en bij Amsterdam voorkomt. Uiteindelijk heeft Heimans Rinkie samen met de ringslangen die nog op school waren in een rietland bij Amsterdam losgelaten, op een plek waar deze dieren nog niet voorkwamen.

Ook bij ons in Alphen en in de buurt van Gouda zijn de ringslangen gekomen als gevolg van uitzettingen door natuur-liefhebbers, althans, zo wordt algemeen aangenomen. Je ziet de Alphense slangen regelmatig liggen te zonnen op de stenen oeverrand bij het oude gemaaltje bij de golfbaan, en in de vroege zomer heb ik een hele kluwen ringslangen gezien bij het paringsritueel op een lage boomstronk. Ten behoeve van deze dieren voert de gemeente het maaisel van een aantal riet-eilandjes langs de golfbaan niet af, maar zet het op die eilandjes op een hoop. Dat maaisel gaat dan rotten en daar leggen de ringslangen dan hun eieren, lekker warm. Na twee jaar is de broei echter uitgewerkt en moet er een nieuwe hoop gemaakt worden. Maar eigenlijk ben ik met al die broedhopen niet zo blij, want de vegetatie van de eilandjes wordt steeds ruiger. En ik weet hoe mooi dit soort riet-eilandjes kan worden wanneer je het maaisel juist afvoert en de vegetatie verschaalt. Die eilandjes hoeven toch niet alle tien of twaalf voor de ringslangen te worden opgeofferd? Maar ja, zo is het wel lekker goedkoop voor de gemeente en ze kloppen zich nog op de borst ook dat ze zulke goede natuurbeheerders zijn...

Wat moet je van het uitzetten van ringslangen vinden? Zijn bijvoorbeeld uitgezette slangen (en de gebieden waar ze voorkomen) minder beschermenswaardig dan dezelfde dieren in hun oude habitat?

Het is goed mogelijk dat Eli Heimans met zijn uitzettingsactie van ruim honderd jaar geleden ervoor heeft gezorgd dat het met de ringslangen bij Amsterdam nog steeds goed gaat en dat de populatie zich inmiddels zelfs naar Flevoland heeft uitgebreid. Elders, rond de Veluwe en in Utrecht schijnt het met de ringslangen juist niet zo goed te gaan. Waarschijnlijk zullen uitzettingen daar niet helpen, maar zijn de dieren meer gebaat met een verhoging van de (grond)waterstanden. Ringslangen zijn dan wel geen aquariumdieren, maar een omgeving met voldoende schoon water hebben de dieren wel nodig om stand te kunnen houden.

Ringslang
(foto's: Pieter Eibers).

Jan Bouterse

De muskusrat

Veerman vindt marteldood goed genoeg voor muskusrat

In een brief aan de Tweede Kamer pleit minister Veerman voor het behoud van de verdrinkingsval als dodingsmethode voor muskusratten. Muskusratten worden hiermee veroordeeld tot een gruwelijke doodstrijd van vijf minuten. Het gebruik van dit soort vallen is sinds 1995 in de Europese Unie verboden vanwege het ernstige dierenleed waarmee deze vangstmethode gepaard gaat. Voor de muskusrat is een uitzondering gemaakt omdat dit dier in ons land als vermeend schadelijk dier wordt bestreden.

In een brief aan landbouwminister Veerman spreken De Faunabescherming en Bont voor Dieren hun afschuw uit over het feit dat de minister het nodeloos en ernstig lijden van muskusratten goedkeurt. Sinds de jaren vijftig komen jaarlijks vierhonderdduizend dieren op een gruwelijke wijze aan hun einde. Deze praktijken blijken zinloos want het aantal muskusratten neemt niet af. De muskusrattenbestrijding kost de gemeenschap handenvol geld. Er wordt jaarlijks € 31.000.000,- letterlijk in het water wordt gegooid. En de muskusrattenbestrijding creëert slechts een schijnveiligheid tegen dijkdoorbraken.

In Europa wordt voorgesteld om met het oog op dierenwelzijn de richtlijnen voor de vangst van dieren met vallen aan te scherpen. De bedoeling is vooral dat bij de vangst van een dier de dood snel intreedt om onnodig leed te voorkomen. In een brief aan de Kamer d.d. 15 juli stelt minister Veerman dat deze aanscherping van het beleid niet voor Nederland en niet voor muskusratten geldt. Veerman meent dat het feit dat muskusratten in een verdrinkingsval pas na een doodstrijd van vijf minuten sterven geen probleem is. Het gaat om een effectief middel dat wordt ingezet vanwege de volksgezondheid en de veiligheid, aldus Veerman.

De Faunabescherming en Bont voor Dieren wijzen de minister erop dat hij daarbij vergeet dat deze miljoenen verslindende bestrijding, elk gevangen exemplaar kost maar liefst € 77,-, zinloos is. De muskusrat wordt al meer dan vijftig jaar actief bestreden, maar desondanks heeft het dier kans gezien zich overal in Nederland te vestigen. De bestrijding is niets anders dan dweilen met de kraan open. De muskusrat behoort niet tot de familie van de ratten maar is een soort woelmuis. Hij staat daardoor dicht bij soorten als de hamster en de bever dan bij de bruine- en de zwarte rat. De muskusrat is in staat zich zeer snel voort te planten, door de bestrijding wordt de stand dan ook niet verlaagd. De praktijk wijst uit dat de aantallen gevangen muskusratten bij lange na niet opwegen tegen de aantallen die overblijven en erbij komen. Met als logisch gevolg dat na het stoppen van de bestrijding ook niet gevreesd hoeft te worden voor toename van de aantallen.

De Faunabescherming en Bont voor Dieren roepen de minister op de muskusrattenbestrijding zo spoedig mogelijk stop te zetten, aangezien de bestrijding op geen enkele manier bijdraagt tot het doel. Het wordt tijd om te accepteren dat er muskusratten zijn in ons land. Door de bestrijding te staken zal het aantal dieren zich stabiliseren. De € 31.000.000,- die op deze manier wordt bespaard kan volgens beide organisaties veel beter worden ingezet om knelpunten langs waterwegen structureel op te lossen en eventuele schade aan oevers en waterlopen zonodig tijdig te herstellen. De muskusrat verdient een rehabilitatie van schadelijk dier naar geaccepteerd bewoner van ons land.

Het bovenstaande persbericht, dat we op 26 juli jl. samen met Bont voor Dieren uitbrachten, sloeg in als een bom. En terwijl dit niet de eerste keer is dat onze organisatie een discussie op gang probeert te brengen over de muskusrattenbestrijding, werden wij nu door allerlei regionale dagbladen en radio- en televisiestations benaderd om ons standpunt nader toe te lichten. Ook in diverse landelijke dagbladen werd aan onze oproep aandacht besteed.

Dijkdoorbraken

De reacties in het Algemeen Dagblad willen wij u niet onthouden. In een artikel op 28 juli erkende de heer Kees Groothuis van de Unie van Waterschappen dat de muskusrat weinig kwaad kan in de belangrijke waterkeringen zoals zee- en rivierdijken. En in een ingezonden brief d.d. 30 juli geeft de heer Jan Oosthoek, voormalig inspecteur van de waterkeringen in Zuid-Holland, aan dat bij de hoofdwaterkeringen en rivier-

Volgens een oud-
inspecteur van de water-
keringen in Zuid-Holland,
is de eventuele schade
die muskusratten bij

hoofdwaterkeringen
en rivierdijken aanrichten
niet de moeite waard
(foto: Pieter Eibers).

dijken de eventuele schade door muskusratten niet de moeite waard is. Wij stellen bij deze dus definitief vast dat muskusratten geen schade aan belangrijke waterkeringen aanrichten en dat er dus vanwege de aanwezigheid van muskusratten geen sprake is van enig gevaar voor de openbare veiligheid. De muskusrattenbestrijding kan dus niet meer worden gelegitimeerd door te stellen dat ons land anders onder water zou lopen.

Gemeenschapsgeld

De heer Groothuis zegt in zijn artikel bovendien: *Al die tientallen rattenvangers zijn natuurlijk niet voor niets actief.* Dat is inderdaad correct. De muskusratten-vangers verdienen met deze bezigheid een leuk salaris. In totaal kost de bestrijding de gemeenschap €31.000.000,- per jaar. Gelet op het aantal muskusratten dat gemiddeld per jaar wordt gevangen komt dat neer op €77,- per gevangen muskusrat. En dit enorme bedrag wordt in feite zo in het water gegooid. Ondanks de jarenlange bestrijding zijn er nog steeds overal in het land muskusratten aanwezig die zich langs en in oevers ophouden. Dus afgezien van de kosten die gepaard gaan met de vangst van deze dieren moeten de oevers van sloten en waterlopen toch voortdurend worden gecontroleerd en zo nodig worden hersteld, aangezien de bestrijding er nog nooit toe heeft geleid dat er in een bepaald gebied geen muskusratten meer aanwezig zijn. Het geld dat nu aan de bestrijding wordt besteed zou dan ook veel beter kunnen worden gebruikt voor het aanbrengen van structurele oplossingen op plaatsen waar beslist geen graafactiviteiten

worden getolereerd. Het gaat daarbij om eenmalige investeringen, waardoor de totale kosten vele malen lager zullen uitvallen dan nu het geval is.

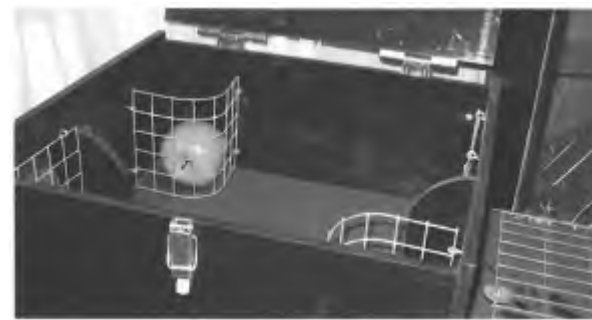
Populatiedynamiek

Tenslotte stelt de heer Groothuis dat wanneer de vangst zou worden gestopt de muskusrattenpopulatie snel zal toenemen. Hieruit blijkt duidelijk dat de heer Groothuis geen verstand heeft van biologie en van de populatiedynamiek van dit soort dieren. Dierpopulaties groeien niet tot in het oneindige door, maar worden begrensd door de draagkracht van het leefgebied. Dit systeem leidt tot de karakteristieke S-vormige groeicurve. Hierbij gaan populaties na vestiging eerst langzaam groeien, daarna versnelt deze groei tot een bepaald maximum, waarna de groei weer afneemt en tenslotte tot stilstand komt. Op dat moment is er sprake van een stabiele populatie op het draagkrachtniveau. In die situatie worden er alleen nog jongen geboren om de sterfte onder de volwassen dieren te compenseren. De muskusrat heeft zich ruim vijftig jaar geleden in ons land gevestigd. En ondanks de zeer intensieve bestrijding gedurende deze gehele periode heeft deze diersoort kans gezien zijn leefgebied zodanig uit te breiden dat hij thans in alle provincies voorkomt. Dat kan niet anders betekenen dan dat de populatie muskusratten in staat is gebleken te groeien ondanks intensieve bestrijding. Gezien het feit dat deze diersoort zich vijftig jaar geleden in ons land heeft gevestigd en gelet op het feit dat het gaat om een kortlevende diersoort (minder dan vier jaar) die zich zeer snel kan voortplanten kan uit het voorgaande geen

Muskusrattenvangers verdienen met hun bezigheidstherapie een leuk salaris (foto: DF).

Open lokaaskooi met lokaas (foto rechts) en als drijvende lokaaskooi in de uiterwaarden van de IJssel bestemd voor het vangen van muskusratten (foto's: Rob Busser)

andere conclusie worden getrokken dan dat deze diersoort de groeifase reeds lang is gepasseerd en zich nu in het grootste deel van het land op het draagkrachtniveau bevindt. Dat betekent dat aanwas en sterfte elkaar in evenwicht houden. En aangezien de natuurlijke jaarlijkse sterfte hoog is - het gaat om vijfenvijftig procent van de volwassen dieren en zelfs vierentachtig procent van de jongen - zal de kunstmatige sterfte door bestrijdingsacties slechts een deel van de natuurlijke sterfte vervangen. Maar zelfs wanneer er meer dieren zouden worden gevangen dan er van nature sterven kan een populatie, die zich op het draagkrachtniveau bevindt, dit makkelijk opvangen door de reproductie te verhogen. Ofwel, er zullen dan extra veel jongen worden geboren. Dit betekent dan ook dat er geen enkele reden is om aan te nemen dat de muskusrat bij het eventueel stopzetten van de bestrijding explosief in aantal zal toenemen. De populatie bevindt zich nu al op het draagkrachtniveau en wanneer er geen sterfte meer als gevolg van de bestrijding zal optreden, zal de natuurlijke sterfte de kunstmatige sterfte weer gaan vervangen. Dit zal verder geen invloed hebben op de omvang van de populatie.

Conclusie

Hoewel de muskusrattenbestrijdingsdienst er alles aan zal proberen te doen om het publiek ervan te overtuigen dat deze, voor hen lucratieve, bezigheid noodzakelijk is, ligt de waarheid anders. Er is geen enkele reden om deze grove en kostbare vorm van dierenkwellig voort te zetten. Een enkeling wijst nog op het feit dat het gaat om een exoot die hier van nature niet thuis hoort en dat deze diersoort alleen al daarom zou moeten worden bestreden. Maar een dergelijk discriminerend en achterhaald argument gaat natuurlijk al helemaal niet op. De muskusrat zelf zou de oversteek vanuit Noord-Amerika nooit hebben gehaald, als het dier daar al de behoefte aan had gevoeld. Het is de mens zelf, in de vorm van houthandelaren, die dit dier naar Europa hebben gehaald. Het is dan ook niet terecht wanneer de nakomelingen van deze, door de mens gedwongen, immigranten om die reden de doodstraf zouden moeten krijgen. Dus nogmaals, accepteer de muskusrat als een bewoner van dit land en gun hem de bescherming die hij verdient.

Pauline de Jong

Konijnenjacht: Stop ermee, nu!

Het konijn is een geliefd soort jachtwild. Het dier is moeilijk te schieten en in jagerskringen ben je dus knap 'als je er één doodschiet' en bovendien 'Er zijn er toch genoeg van ...'.

Niets is minder waar. Al veertig jaar bestudeer ik de konijnenstand.

Uitsluitend in de jaren zestig en zeventig was er sprake van een weelderige stand op de zandgronden. Toen is echter de klad erin gekomen als gevolg van de myxomatose. Kruiwagens konijnen heb ik toen in het veld verzameld. In grote delen van ons land was het toen gebeurd met het konijn.

Momenteel is er in ons land eigenlijk alleen sprake van een redelijke stand in het voorjaar. Door de geboorte van de jongen lijkt het er even op dat het weer wat beter gaat. Dat duurt tot juli en dan is het weer afgelopen. Het is dan alsof de dieren van de aardbodem verdwijnen. Ze sterven dan allemaal in hun hollen. Vier jaar geleden heb ik een groot konijnenhol helemaal uitgegraven, omdat een konijnenfamilie plotseling weg was. En wat bleek? In de hol trof ik meer dan vijftig dode konijnen aan. Eenderde deel bleek besmet met myxomatose; de rest was hoogstwaarschijnlijk gestorven is aan het dodelijke VHS-virus (zie ook *Argus 2004 nummer 3*). Dat was de harde werkelijkheid. En desondanks wordt er in het najaar dan ook nog eens flink op deze dieren gejaagd, met of zonder fret. En het gevolg van dit alles is een desastreuze stand.

De oplossing van de jagers

Omdat ik vroeger zelf jager ben geweest, waar ik achteraf ontzettend veel spijt van heb (zie *Argus 2003 nummer 3*), weet ik uit de eerste hand hoe jagers het probleem van het konijn te lijf gaan. Op de eerste plaats moet de vos natuurlijk worden geëlimineerd. Met of zonder gif. Tee-mex was het favoriete gif, een klasse middel volgens de jagers, dat helaas nog steeds wordt ingezet. De discussie daarover werd zelfs openlijk op de vergaderingen van de wildbeheereenheden gevoerd! Ik zat nota bene zelf in het bestuur van zo'n club en wie er nog denkt dat wbe's een soort 'natuurverenigingen' zijn, die zit er toch wel heel erg ver naast!

De tweede oplossing die de jagers verzonnen om toch op konijnen te kunnen blijven schieten was: de konijnenstand kunstmatig verhogen. Dus werden er konijnen gekocht, die waren gefretteerd op de Maasvlakte. Deze dieren werden als jachtwild losgelaten in onze terreinen en moesten daar natuurlijk ook schade veroorzaken, zodat wij jagers ze met een schoon geweten konden afschieten. Er werden dan ook honderden dieren uitgezet. Toch gingen er erg veel dood voordat ze voor de loop van de jager kwamen en het was bovendien erg duur. Het kopen en inenten van zo'n jachtkonijn kostte al gauw fl. 10,-. En als je dan bedenkt dat je in een jachtgebied van tweehonderdvijftig hectare met tweehonderdvijftig konijnen nog maar een stand van een dier per hectare realiseert kun je wel nagaan dat er van aantoonbare schade geen sprake is.

Verbieden

De huidige jacht op konijnen moet wat mij betreft onmiddellijk worden verboden. Dat geldt allereerst voor bos- en natuurgebieden. Maar ook op landbouwgronden moet men zoeken naar alternatieven voor jacht of, als die niet voorhanden zijn, de schade uitkeren. Gezien de huidige stand van het konijn gaat het hier om een schijntje. De Nederlander heeft het er ongetwijfeld graag voor over. De stand is schikbarend laag en wordt alleen maar lager. Ten opzichte van vijf jaar geleden is nu nog geen vijftig procent van de bestaande hollen bewoond. Ik ben ervan overtuigd dat het met het konijn helemaal mis gaat. Het is één van de meest in aantal teruglopende diersoorten van Nederland. Aan de politiek wil ik graag het advies geven: *laat je niet beïnvloeden door de KNJV, die puur uit eigenbelang spreekt. Jagers willen schieten, want daarvoor betalen ze jachtpacht en daar wil je wat voor terug. Als zeer deskundige op dit gebied zeg ik: Trap er niet in!*

Sjaak Kuipers

De BUIT van Vos(s)

De kranten schokken ons de laatste maanden met bizar nieuws over ongelukken met geweren. Het trieste dieptepunt is wel de dood van een jager uit Enschede, die in de Duitse Eifel een jachtterrein pachtte en zichzelf in een hoogzit dood schoot. Men gaat ervanuit dat het een ongeluk was...

Eind juni werden twee mensen in Zevenbergen geraakt door hagel uit een jachtgeweer. Op een recreatieterrein werden ze in het gezicht geraakt door de hagelkorrels. De politie heeft van drie jagers, die op duiven aan het schieten waren, de munitie en de geweren in beslag genomen. Volgens de politie zou er geen sprake zijn van opzet. Ja, dat zou er nog bij moeten komen ook!

Jagers, die onderling een wedstrijd hielden, hebben in Vledder een trimmer in het hoofd geschoten. De 55-jarige trimmer uit Steenwijk, die niets vermoedend in het bos aan het hardlopen was, werd in zijn hoofd getroffen door een verdwaalde kogel. In het ziekenhuis werd deze uit zijn hoofd gehaald. Later op de dag mocht de man gelukkig weer naar huis, al had hij behalve zijn hoofdwond ook nog een flinke hersenschudding aan het ongeval overgehouden. De jager die het roekeloze schot lostte, wordt strafrechtelijk vervolgd. Hij wordt verdacht van poging tot zware mishandeling. Zijn geweer en de bewuste kogel zijn in beslag genomen. De kogel is gericochteerd of afgeketst, waardoor de snelheid er gelukkig uit was, anders was het slachtoffer er ongetwijfeld niet zo goed vanaf gekomen. Dit neemt niet weg dat er geschoten is met een volwaardig geweer, waar normaal gesproken mee op reeën wordt

gejaagd. De jagers schoten in een onderling wedstrijdje op een papieren schietschijf.

Genoeg ellende door jachtgeweren. Hopelijk is dit geen trend aan het worden, want ik lees steeds vaker over jachtongelukken in de krant. Hoog tijd om die wereld zelf eens op de korrel te nemen. Het is toch te gek voor woorden dat er in het zomerseizoen met scherp mag worden geschoten. Er zijn duizenden mensen op vakantie. Op de Veluwe moeten dit jaar vierduizend wilde zwijnen worden geschoten en de jacht is nota bene al vanaf 1 juli open!

Goed nieuws van Natuurmonumenten. In hun blad 'Van Nature' schreef Teo Wams, directeur Natuurbeheer, over de groeiende twijfel over de deelname van de vereniging aan faunabeheereenheden. *'Door de aanpassingen in de Flora-en faunawet is de basis voor het overleg binnen de regionale FBE's sterk verzwakt. Van de bescherming van planten en dieren blijft weinig over. De deur voor plezierjacht in onze natuurmonumenten is zelfs weer geopend!'* aldus de teleurgestelde Wams.

In hetzelfde blad is ook te lezen dat Natuurmonumenten niet snapt waarom minister Veerman (LNV) de vos op de landelijke vrijstellingslijst wil plaatsen. Deze plaatsing betekent dat de vos overal in ons land bejaagd kan worden, zonder dat het nut en of de noodzaak daarvan zijn aangetoond. Dat is een doorn in het oog van Natuurmonumenten.

Vossenhaters zullen hun hetze tegen dit dier ongetwijfeld met voorgedraaide stukjes over schade aan weidevogels in de regionale bladen vrolijk voortzetten. Het is dan ook hoog tijd om van onze kant nog eens te laten horen dat ook buizerd,

egel, bruine kiekendief, hermelijn, blauwe reiger en ooievaar wel een eitje of een jong vogeltje lusten. En dan moeten we natuurlijk ook de echte redenen van de achteruitgang van de weidevogels aan de kaak blijven stellen, namelijk landbouwactiviteiten als egaliseren, mestinjecteren, schudden en maaien en natuurlijk vooral het ontwateren. Er is dus nog veel te doen voor de vossen-vrienden onder ons.

Op de Veluwe is de laatste maanden een tiental jachthutten omgegooid. Met klem wijs ik erop dat dit niet het werk is van De Fauna-bescherming. Al moet ik er wel bij zeggen dat ze van ons allemaal weg mogen, dat staat buiten kijf! Maar als de heren jagers ons deze vernielingen in de schoenen willen schuiven dan zijn ze aan het verkeerde adres!

Het Noordhollands Dagblad meldde in juli dat een agrariër uit Wervershoof heeft bekend een zwaar giftig en verboden middel gestrooid te hebben over zijn land aan de Kibbel in zijn woonplaats, waardoor er meer dan honderd vogels, waaronder spreeuwen en een kokmeeuwen, zijn gestorven. De politie kreeg op 12 juni de eerste melding dat er vogels dood uit de boom vielen. Door de opzettelijke vergiftiging hadden ook andere dieren kunnen sterven. Hij zei niets te weten van de schadelijke werking hiervan. Niet te geloven! Iedere agrariër weet dat Parathion, vermengd

met graan en gebroken maïs, zeer giftig is. Niet alleen voor dieren maar ook voor mensen! Hij strooide het niet voor niets. Het Openbaar Ministerie moet zich nog uitspreken over de straf voor de agrariër.

Er bestaat nog steeds de mogelijkheid om eens per halfjaar aan het overleg van de anti-jachtgroepen deel te nemen. Deze 'bijpraat'-avonden vinden plaats in Apeldoorn, waar we al jaren gebruik mogen maken van een ruimte in het asiel van de Apeldoornse Dierenbescherming. Meer inlichtingen hierover kunt u krijgen bij Jan van de Berg uit Markelo, telefoon (0547) 36 13 22.

Neemt u ook eens een kijkje op www.jachthutten.nl. Op die site komt u van alles te weten over jachthutten en wat daar om heen gebeurt. Ook zijn foto's van hutten, die er niet op staan, van harte welkom. Daarnaast hebben we belangstelling voor informatie over of foto's van voeder-activiteiten in het veld. Het is namelijk niet toegestaan om herten, reeën, wilde zwijnen, fazanten enz. bij te voeren om zo de stand kunstmatig te verhogen. Maar dat dit nog steeds op grote schaal gebeurt willen we graag aan het grote publiek laten zien.

Als u informatie heeft voor deze rubriek of wilt reageren, kunt u e-mailen naar de redactie van Argus (zie colofon) of schrijven naar Harry Voss, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn. Bellen mag natuurlijk ook: (055) 534 45 50.

Jachtsprokkels

Drijfjacht

De jagers krijgen op dit moment alle ruimte voor de zwijnenjacht. De met bij voeren zelfgecreëerde grote zwijnenpopulatie moet worden teruggebracht. Op de Veluwe gaat het om duizenden zwijnen. De target die de jagers zichzelf gesteld hebben, wordt natuurlijk niet gehaald opdat de jagers een argument hebben om de drijf/drukjacht weer te promoten. Over de drijf- en drukjacht wordt lyrisch gesproken in jachtboeken. Vooral tekenaar Rien Poortvliet weet niet hoe hij het heeft als hij 'mag'. (Uit: *Alleen voor jagers van Wil Huygen en Rien Poortvliet, Uitgeverij de Fontein, de Bilt. 1967*). Je ziet tekeningen van Poortvliet omringd door dode zwijnen en damherten. Zijn commentaar (altijd even jongensachtig en vol tederheid over eigen driften): *'En dan is het kwart voor vijf.(...) Als ik een uitnodiging voor een mooie jachtdag heb, arriveer ik 's morgens altijd als een gebroken man. Stipt op tijd wankel ik dan uit mijn autootje met ogen als "piesgaatjes in de sneeuw" en met knikkende knieën: ik heb dan een beroerde nacht gehad. Dat heb ik altijd voor een mooie jachtdag. Ik tob wat af... Maar de dag maakt alles goed! Schichtig rondkijkend, op m'n hurken een beetje weggedoken probeer ik een fout te verdoezelen: met het zaagje van m'n onweidmes zaag ik een geweistang af. Het lukt niet erg en mijn hart bonst... Ik had een vriendelijke uitnodiging gekregen om kaalwild te komen schieten. Ik had geschoten maar in plaats van een oude hinde lag daar een oude achtender met één stang. Het was de tijd van het afwerpen. En nou was ik bezig die ene stang af te zagen terwijl ik koortsachtig zocht naar een smoesje dat duidelijk moest maken... en omdat de jachttopzichter het schot gehoord moet hebben en ieder ogenblik kan komen, moet ik opschieten... zagen... zagen... en dan... Maar de dag maakt alles goed! Wat zeg ik: méér dan goed. Ik heb een dag gehad: gewéldig... drijfjacht op grofwild!'*

Dan zie je een tekening waarop Poortvliet een keiler neerknalt. Een pijltje op het wild zwijn gericht met de tekst: *'M'n eerste eigen keiler! En het ging zó fijn mensen: meezwaaien, korrel op het blad...Béng... wat een gewaarwording zo'n groot zwart zwijn op 't schot tegen de grond zien gaan. Wat een dag...wat een cadeau!! En slapen 's avonds...!'*

Marianne Thieme

De mechanische kokkelvisserij veroorzaakt enorm veel schade aan het ecosysteem. Bij deze vorm van visserij worden messen door de bovenste bodemlaag getrokken waardoor alle zich erin bevindende bodemdieren inclusief schelpdieren worden opgewoeld en vervolgens opgezogen. De grotere kokkels worden eruit gezeefd en de rest wordt, veelal ernstig beschadigd of dood, weer overboord gezet als prooi voor meeuwen en vissen. Na afloop van zo'n 'veldslag' blijft er een woestijn over die vele jaren nodig heeft om weer enigszins te herstellen, als volledig herstel al mogelijk is. Daar waar een kokkelvisser is langsgeweest is dus voorlopig niets meer te vinden voor vogels die op deze bodemdieren foerageren. Letterlijk een dooie boel.

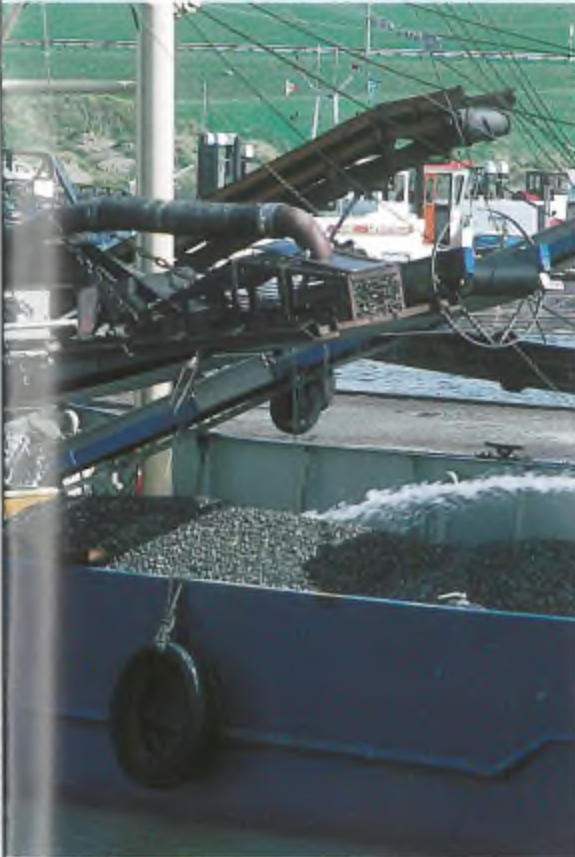
Halverwege 2004 heeft het kabinet Balkenende uiteindelijk bepaald dat de mechanische kokkelvisserij niet past binnen het uitgangspunt van ecologisch duurzame ontwikkeling van de Waddenzee. Daar waren jarenlange juridische strijd van natuurbeschermingsorganisaties en talloze wetenschappelijke rapporten aan vooraf gegaan. De eindconclusie, die eind 2003 op basis van die rapporten werd getrokken was bij alle betrokkenen toen allang bekend. Maar een sterke lobby van de kokkelvisserij en economische motieven bleken telkens meer invloed te hebben dan de uitkomst van de reeds bekende rapporten. Jaar na jaar werd opnieuw vergunning verleend. Om extra tijd te rekken werd door het ministerie van LNV een totaalonderzoek gestart en moest het resultaat daarvan worden afgewacht. Pas door de uitslag van dit onderzoek (EVA II) gingen kabinet en Kamer tenslotte overstap: de mechanische kokkelvisserij in de Waddenzee was voorbij.

Schadecommissie

Maar de zotheid bleef. Er werd een speciale commissie aangesteld: de Commissie Schadebepaling Kokkelvisserij. Deze commissie had echter niet tot taak te bepalen welke schade door de kokkelvisserij was aangericht aan de natuur, zodat een boete zou kunnen worden opgelegd hetgeen voor de hand had gelegen. Nee..., de commissie moest

Kokkelvisserij in de Westerschelde

bepalen hoeveel gemeenschapsgeld, belastinggeld dus, aan de kokkelsector zou moeten worden uitgekeerd om hen te compenseren voor het feit dat zij hun destructieve activiteit niet mochten voortzetten in de Waddenzee. Die commissie heeft inmiddels aan de minister geadviseerd om daar een bedrag van €85.000.000,- voor te bestemmen.

Geen schade?

En het wordt nog erger. Op 1 augustus van dit jaar heeft de minister diezelfde kokkelvisserij toestemming verleend om vijfduizend ton kokkels uit de Westerschelde op te vissen. De Westerschelde is, net als de Waddenzee, een gebied met grote natuurwaarde. Ook de Westerschelde is aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn en ook in dit gebied zijn allerlei vogels afhankelijk van het voedsel dat zij op de droogvallende platen vinden. De minister stelt in zijn besluit dat de mechanische kokkelvisserij, anders dan in de Waddenzee, in de Westerschelde geen schade aan het ecosysteem zal aanrichten. Hij heeft zich daarbij echter gebaseerd op onjuiste informatie en op een gebrek aan informatie. Allereerst wordt door de minister beweerd dat de scholeksters in de Westerschelde al jaren gestaag in aantal toenemen. Uit gegevens van het Rijksinstituut voor Kust en Zee blijkt juist dat er in het seizoen 1999/2000 sprake was van een dramatische afname met meer dan veertig procent waarvan de scholeksterpopulatie zich tot op heden niet heeft hersteld. Daarnaast stelt de minister dat uit rapporten omtrent de Waddenzee zou blijken dat de bodem een bepaalde

Ondanks de uitkoopregeling kunnen de voormalige kokkelvisserij van de Waddenzee in de Westerschelde gewoon doorgaan met hun destructieve activiteiten (foto's: Norman van Swelm).

periode nodig heeft om zich te herstellen, maar dat dit in de Westerschelde veel sneller zal gaan. Dit is echter een niet onderbouwde stelling, aangezien hier in de Westerschelde nog nooit specifiek onderzoek naar is gedaan.

Huilverhaal

Onze organisatie heeft tegen deze vergunning direct een bezwaarschrift ingediend en tegelijkertijd bij de rechter in Amsterdam om een schorsing van de vergunning gevraagd. Helaas bleek de rechter gevoelig te zijn voor het huilverhaal van de vissers dat er sprake is van grote spanning bij de vissers en hun gezinnen. Volgens de vissers heeft de hoeveelheid kokkels die zij willen gaan opvissen een exportwaarde van €14.000.000,- tot €17.000.000,-. De rechter verwachtte van ons een onderbouwde inschatting van de omvang van de schade die door deze visserij gedurende de komende weken zou worden aanrichten, maar dat is uiteraard een onmogelijke opdracht. Schade aan de natuur laat zich niet op die manier kwantificeren. De bewijslast ligt bij de minister en niet bij ons. Op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn en op grond van een uitspraak van het Europese Hof had de minister moeten aantonen dat er geen twijfel is over het uitblijven van significante effecten. In de vele wetenschappelijke rapporten staat in ieder geval dat de mechanische kokkelvisserij schade aan de natuur aanricht. Er had dan ook op zijn minst nader onderzoek moeten worden uitgevoerd in de Westerschelde, voordat de conclusie had kunnen worden getrokken dat er geen schade optreedt. De vertegenwoordigers van de minister verklaarden tijdens de zitting glashard dat uit al het onderzoek zou zijn gebleken dat er geen sprake is van een negatief effect. En zij hadden een onderzoeker van het Rijksinstituut voor Visserij Onderzoek bereid gevonden dat tegenover de rechter te bevestigen. De rechter wees ons verzoek, bij uitspraak van 12 augustus, af hetgeen betekent dat de kokkelvisserij ondanks de uitkoopregeling gewoon door kunnen gaan zichzelf te verrijken ten koste van de natuur.

Pauline de Jong

Jachthut van het kwartaal

De Grenspost. Deze bijzondere jachthut staat in het prachtige Brabantse land in de buurt van het ecoduct over de A2. De hut heeft van de lokale bevolking de bijnaam 'de grenspost van Noord- en Zuid-Korea' gekregen. In April 2005 heeft minister Peijs van Verkeer en Waterstaat het ecoduct, de natuurbrug over de A2, geopend. En dat mocht wat kosten! Negen miljoen euro heeft de Nederlandse belastingbetaler voor het kunstwerk moeten neertellen. Maar wat schetste onze verbazing: bij inspectie met een tipgever kwamen we erachter dat er in het aanloopgebied voor de dieren naar het ecoduct tientallen hoogzitten en jachthutten staan! De Korea-hut, die u hier ziet afgebeeld, was een van de meest opvallende uit de reeks en dat ondanks het feit dat het juist de bedoeling was om hem door zijn camouflage-kleuren *niet* op te laten vallen. Inmiddels zijn er aan Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant vragen gesteld over deze kwestie. De betrokken bewindslieden probeerden vervolgens de zaak te ontkrachten door melding te maken van het feit dat het Noord-Brabants Landschap zegt dat de hutten 'oud' en niet meer in gebruik zijn. Wij weten echter wel beter! Op de meeste plaatsen zijn de hutten, oud of nieuw, nog steeds volop in gebruik als jachthut of hoogzit voor het afschieten van dieren. Maar er is goed nieuws: Inmiddels zijn verschillende van deze hutten verdwenen of kapot aangetroffen. En dus heeft zo'n actie om rond te kijken en de zaken die niet deugen naar buiten te brengen wel degelijk zin. Als u de Korea-hut nog wilt zien, raden we u aan snel te zijn want voor je het weet is ie ook verdwenen.

Locatie van de hut:

Plaats: Boxtel/Liempte;

Gebied: Velderbosch;

Positie: N51.33.06.4 S55.20.13.8

Wilt u meehelpen de jachthutten-site compleet te maken? Stuur dan uw foto's van jachthutten en misstanden op jachtgebied naar:

Postbus 150, 6870 AD Renkum of

digitaal naar postmaster@jachthutten.nl

